

Diyanet Aylık Dergi’de İman Esaslarının Ele Alınışına Dair Bir İnceleme*

Hatice Kübra Çelebi

0000-0003-2019-1919

Diyanet İşleri Başkanlığı, Kilis, Türkiye

ror.org/007x4cq57

haticekubracebi38@gmail.com

Cenkşu Üçer

0000-0001-9874-2990

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı, Türkiye

ror.org/05ryem72

cenksu.ucer@aybu.edu.tr

Öz

Bu çalışma Diyanet Aylık Dergi’de İslâm’ın iman esaslarının ele alınışını incelemektedir. Çalışma Ocak 1991’den Aralık 2019’a kadar yayımlanan 348 sayı üzerinden yürütülmüştür. “İslâm dininin inanç esasları ve din konusunda toplumu aydınlatmak” 633 sayılı Kanun’un Diyanet İşleri Başkanlığına yüklediği görevlerden biridir. Başkanlığın bu görevini yerine getirirken kullandığı araçlardan biri yayın hizmetleridir. Başkanlığın yayın hizmetleri basılı yayınlar, süreli yayınlar, takvim, radyo ve televizyon, dijital yayınlar ve sosyal medya platformu yayınları şeklinde farklı kalemlerden oluşmaktadır. Başkanlığın süreli yayın hizmeti Diyanet Aylık Dergi’nin yanı sıra Diyanet Aile Dergisi, Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet Cim Dergisi, Diyanet Çocuk Dergisi, Geçerken Dergisi, Diyanet İlmi Dergi, Diyanet Arapça İlmi Dergi, Diyanet Journal, Arapça Kalem Dergisi ve Arapça Çocuk Dergisi Nuceym Dergisi ile farklı alanlarda devam etmektedir. Aylık Dergi’de Başkanlığın ilgili Kanun’un kendisine yüklediği “İslâm dininin inanç esasları” hakkında yapmış olduğu bilgilendirmenin incelenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışma Başkanlığın Aylık Dergi’de iman esasları hakkında yaptığı bilgilendirmeyi incelemeyi amaçlamaktadır. Başkanlığın ilgili Kanun’un kendisine verdiği görevler çerçevesinde “İslâm’ın inanç/iman esaslarına” dair konularda yoğun bir bilgilendirme yapacağı araştırmancın hipotezini oluşturmaktadır. Bu nitel araştırmancın amaç ve hipotezi bağlamında kelâm ilmindeki ana taksim doğrultusunda öncelikle ulûhiyyet bağlamında Allah’a ve kadere iman, sonrasında nübüvvet kapsamında peygamberlere ve kitaplara, devamında ise sem’iyyât kapsamında meleklerle ve ahirete iman hakkında yapılan bilgilendirmenin ortaya konulması hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında taranan 6.779 makalenin 300’ünün (yaklaşık %4,4) inanç konularıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu sayı Dergi’nin gündem konularında söz konusu olan rakamlarla (inanç konuları %3, ibadetler %7, ahlâk %4, dinî sosyokültürel hayat %76, birlik-beraberlik %10) doğru orantılıdır. İnanç konularıyla ilgili 300 yazının 238’i (%79,3) iman esasları, 25’i (%8,3) inkârcı akımlar, 37’si (%12,3) mehdi ve mesih gibi inanışlar ile bidat ve hurâfeler hakkındadır. İman esaslarıyla ilgili olanların, taranan yazılara oranı %3,5’e karşılık gelmektedir. Bu sonucun çalışmancın hipotezini desteklemediği görülmektedir. Diyanet Aylık Dergi’nin iman esaslarına dair konulara daha fazla yer vermesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

İslâm Mezhepleri Tarihi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Aylık Dergi, İman Esasları, Ulûhiyyet, Nübüvvet, Sem’iyyât

Öne Çıkanlar

- Diyanet Aylık Dergi'nin İslâm'ın iman esaslarının ele alınışını inceleyen çalışma, Dergi'nin Ocak 1991'den Aralık 2019'a kadar yayımlanan 348 sayısı üzerinden yürütülmüştür.
- Çalışma kapsamında 6.779 makale/yazı taranmıştır.
- Taranan yazılardan 300'ünün inanç konularıyla ilgili olduğu görülmüştür. Bu taranan yazıların yaklaşık %4,4'üne tekabül etmektedir.
- İnanç konularıyla ilgili 300 yazının 238'i (%79,3) iman esasları, 25'i (%8,3) inkârcı akımlar, 37'si (%12,3) mehdi ve mesih gibi inanışlar ile bidat ve hurâfeler hakkındadır.
- Dergi'nin gündem konuları dikkate alındığında (inanç konuları %3, ibadetler %7, ahlâk %4, dinî sosyokültürel hayat %76, birlik-beraberlik %10) şeklinde bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Bu durum Dergi'nin daha çok dinî sosyokültürel hayata dair bir içerikle okurun karşısına çıktığını göstermektedir.
- Basın-yayımdan akademik dünyaya, siyasetten sosyal medya mecralarına farklı platformlarda inanç problemlerine dair pek çok konunun gündeme taşınıp tartışıldığı bir ortamda Diyanet Aylık Dergi'nin iman esaslarına dair konulara daha fazla yer vermesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Atıf Bilgisi

Çelebi, Hatice Kübra – Üçer Cenksu. “Diyanet Aylık Dergi’de İman Esaslarının Ele Alınışına Dair Bir İnceleme”. *Tetkik* 7 (Mart 2025), 27-68. <https://doi.org/10.55709/tetkik.1516666>

Makale Bilgileri

Etik Beyan

Bu çalışma, 2022 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Cenksu Üçer danışmanlığında tamamlanan “Diyanet Aylık Dergi'nin İnanç Konuları Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Geliş Tarihi

15 Temmuz 2024

Kabul Tarihi

28 Mart 2025

Yayın Tarihi

28 Mart 2025

Hakem Sayısı

İki İç Hakem - İki Dış Hakem

Değerlendirme

Çift Taraflı Kör Hakemlik

Benzerlik Taraması

Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Etik Bildirim

tetkik@okuokut.org

S. Kalkınma Amaçları

-

Lisans

CC BY-NC 4.0

A Review of the Discussion of the Principles of Faith in Diyanet Monthly Magazine *

Hatice Kübra Çelebi

0000-0003-2019-1919

Presidency of Religious Affairs, Kilis, Türkiye

ror.org/007x4cq57

haticekubracebi38@gmail.com

Cenkşu Üçer

0000-0001-9874-2990

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Theology, Department of History of Islamic Sects, Türkiye

ror.org/05ryem72

cenksu.ucer@aybu.edu.tr

Abstract

This study examines how the principles of faith in Islam are discussed in the Diyanet Monthly Magazine. It is based on 348 issues published between January 1991 and December 2019. “To enlighten society about the principles of faith and the religion of Islam” is one of the duties assigned to the Presidency of Religious Affairs by Law No. 633. One of the tools the Presidency uses to fulfil this duty is its broadcasting services. The publishing services of the Presidency consist of different tools, including printed materials, periodicals, calendars, radio and television broadcasts, digital content, and publications on social media platforms. In addition to Diyanet Monthly Magazine (Diyanet Aylık Dergisi), the Presidency’s periodical publishing services continue in various areas with titles such as Diyanet Family Magazine (Diyanet Aile Dergisi), Diyanet Festival Newspaper (Diyanet Bayram Gazetesi), Diyanet Jim Magazine (Diyanet Cim Dergisi), Diyanet Children’s Magazine (Diyanet Çocuk Dergisi), Passing Magazine (Geçerken Dergisi), Diyanet Scholarly Magazine (Diyanet İlmi Dergisi), Diyanet Arabic Scholarly Magazine (Diyanet Arapça İlmi Dergisi), Diyanet Journal (Diyanet Dergisi), Arabic Pen Magazine (Arapça Kalem Dergisi), and Arabic Children’s Magazine Nujaim (Arapça Çocuk Dergisi Nuceym). It is important to examine the information provided by the Presidency in the Monthly Magazine about the “principles of faith of the Islamic religion” as outlined in the relevant law. This study aims to examine the information provided by the Presidency in the Monthly Magazine regarding the principles of faith. The hypothesis of the research is that the Presidency provides extensive information on issues related to the “faith/principles of belief in Islam” with respect to the duties assigned to it by the relevant law. This qualitative study examines, based on the purpose and hypothesis in question, how issues related to belief in God and destiny are discussed with respect to Uluhiyyah (divinity), in line with the main division in the science of kalâm/theology. It then explores the framework regarding belief in prophets and scriptures within the scope of prophethood. Finally, the study aims to reveal information about belief in angels and the afterlife based on Sam’iyyat/ transmitted knowledge. It was found that 300 out of 6,779 articles reviewed for the study (approximately 4.4%) are related to faith issues. This number is directly proportional to the figures in the magazine’s agenda topics: belief issues (3%), worship (7%), morality (4%), religious sociocultural life (76%), and unity and solidarity (10%). Of the 300 articles on faith, 238 (79.3%) are about the principles of faith, 25 (8.3%) are about atheistic movements, 37 (12.3%) are about beliefs such as the Mahdi, Messiah, bid’ah, and superstitions. The proportion of articles related to the principles of faith corresponds to 3.5% of the reviewed articles. It seems that this finding does not support the hypothesis of the study. It was concluded that Diyanet Monthly Magazine should devote more space to topics related to the principles of faith.

Keywords

History of Islamic Sects, Presidency of Religious Affairs, Diyanet Monthly Magazine, Principles of Faith, Divinity, Prophethood, Sam'iyat

Highlights

- The study examining how the principles of faith in Islam are addressed in Diyanet Monthly Magazine was conducted over 348 issues of the journal, spanning from January 1991 to December 2019.
- A total of 6,779 articles/writings were reviewed within the scope of the study.
- Among the reviewed writings, 300 were found to be related to topics of faith, corresponding to approximately 4.4% of the total.
- Of the 300 writings on faith-related topics, 238 (79.3%) pertain to the principles of faith, 25 (8.3%) to atheistic movements, and 37 (12.3%) to beliefs such as the Mahdi and Messiah, as well as to innovations (bid'a) and superstitions.
- When considering the thematic distribution of the magazine's content, the following proportions are observed: faith topics 3%, acts of worship 7%, ethics 4%, religious-sociocultural life 76%, and unity-solidarity 10%. This indicates that the magazine predominantly presents content related to religious-sociocultural life.
- In a context where various platforms—from media and academia to politics and social media—bring forward and debate issues related to faith, it is considered appropriate for Diyanet Monthly Magazine to allocate more space to subjects concerning the principles of faith.

Citation

Celebi, Hatice Kubra – Ucer Cenksu. "A Review of the Discussion of the Principles of Faith in Diyanet Monthly Magazine". *Tetik* 7 (March 2025), 27-68.

<https://doi.org/10.55709/tetik.1516666>

Article Information

<i>Ethical Statement</i>	This study was prepared by making use of the master's thesis titled "An Evaluation of the Diyanet Monthly Magazine in Terms of Faith-Related Issues", completed in 2022 at Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, under the supervision of Prof. Dr. Cenksu Üçer.
<i>Date of submission</i>	15 July 2024
<i>Date of acceptance</i>	28 March 2025
<i>Date of publication</i>	28 March 2025
<i>Reviewers</i>	Two Internal - Two External
<i>Review</i>	Double-blind
<i>Plagiarism checks</i>	Yes - intihal.net
<i>Conflicts of Interest</i>	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
<i>Grant Support</i>	No funds, grants, or other support was received.
<i>Complaints</i>	tetik@okuokut.org
<i>S. Development Goals</i>	-
<i>License</i>	CC BY-NC 4.0

Giriş

Bu çalışma Diyanet İşleri Başkanlığının (Başkanlık) süreli yayın hizmetlerinin önemli bir parçası olan Diyanet Aylık Dergi'de (Aylık Dergi) "İslâm dininin" iman esaslarına dair konularının ele alınışını incelemektedir. Din hizmetinin bir kamu hizmeti olarak tanzim edilmesi olgusu çerçevesinde Anayasa'da genel idare içerisinde sayılan Başkanlık,¹ 633 sayılı özel Kanun ile din hizmetlerini bir kamu hizmeti olarak yürütmektedir.² "İslâm dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ve din konusunda toplumu aydınlatmak",³ Kanun'un kuruluşundan itibaren Başkanlığa yüklediği başlıca görevlerden biridir. Başkanlığın bu görevini yerine getirirken kullandığı araçlardan biri yayın hizmetleridir. Başkanlığın yayın hizmetleri basılı yayınlar, süreli yayınlar, takvim, radyo ve televizyon, dijital yayınlar ve sosyal medya platformu yayınları şeklinde farklı kalemlerden oluşmaktadır. Süreli yayınlar arasında Aylık Dergi, Aile Dergisi, Çocuk Dergisi, İlmi Dergi, Kalem gibi dergiler yer almaktadır.⁴ Araştırma konumuz olan Diyanet Aylık Dergi Ocak 1991'den bugüne yayın hayatını sürdürmektedir.⁵ Kamu kurumu statüsüyle Başkanlığın bütün hizmetlerini Anayasa ve kanunlar ile bunlar çerçevesinde çıkarılan mevzuat hükümlerini dikkate alarak yürütmesi esastır. Dolayısıyla Başkanlık ve hizmetlerini ele alan çalışmaların bu noktayı merkeze alarak "iman esasları ve inanç konuları, ibadetler, ahlak, birlik ve beraberlik, dinî sosyokültürel ve aktüel hayat" şeklinde genel bir tasnif yapması faydalıdır.⁶ Başkanlığın Kanun'un kendisine yüklediği "İslâm dininin inanç

¹ Başkanlığa 1961 Anayasası'nın 154. maddesinde; 1982 Anayasası'nın ise 136. maddesinde yer verilmektedir. T.C. Anayasa (1961), *Resmî Gazete* 10859 (20.07.1961), Kanun No: 334, m. 154 (4653); T.C. Anayasa (1982), *Resmî Gazete* 17863 (Mükerrer) (09.11.1982), Kanun No: 2709, m. 136 (39).

² Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (DİB Kanun), *Resmî Gazete* 12038 (2 Temmuz 1965), Kanun No. 633, m.1. Başkanlığın 03 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı Kuruluş Kanunu'ndan [Şer'îye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin İlmasına Dair Kanun, *Resmî Ceride (Gazete)* 63 (29 Receb 1342/3 Mart 1924), Kanun No: 429 (6)] 02 Temmuz 2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'ya [Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (KHK 703), *Resmî Gazete* 30473 (3. Mükerrer) (09 Temmuz 2018), KHK No: 703, m. 141.] yapısı, görev birimleri, görev ve yetkileri hakkında genel bir çerçeve için bkz. İsmail Kara, "Din ile Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 39-40; İftar Gözaydın, *Diyanet Türkiye Cumhuriyeti'nde Dinin Tanzimi* (İstanbul: İletişim, 2020), 62-92; Bahset Karşlı, "Cumhuriyet Dönemi Din-Siyaset Tartışmaları: Ahmet Hamdi Akseki Örneği", *Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları* 9/5 (2014), 1279-1298; Ömür Aydın, "Diyanet İşleri Başkanlığının Hukuki Statüsü Üzerine Tartışmalar", *Akademik İncelemeler Dergisi* 14/2 (2019), 268; Cenksu Üçer, "Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dinî Söylemi -Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazıları Örneğinde-", *İlahiyat Akademi Dergisi* 14 (Aralık 2021), 29-32; Cenksu Üçer - Büşra Zoba, "Diyanet İşleri Başkanlığının Süreli Yayınlarından Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında Hadisler", *Journal of Analytic Divinity* 6/2 (Aralık 2022), 223-224.

³ 633 sayılı Kanun.

⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü" (Erişim 25 Mayıs 2024). Ayrıca bkz. Yüksel Salman, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Kadın", *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi-Kadın Konulu Dini Yayınlar -Tebliğler-Müzakereler* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), 399; Mehmet Saffet Sarıkaya, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Mezhebî Tutum ve Eğilimler", *İslâmî Araştırmalar* 29/2 (2018), 268-270; Cenksu Üçer - Hatice Kübra Çelebi, "Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları ve Başyazılarda Yer Verilen Kur'an Ayetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Journal of Analytic Divinity* 5/2 (2021), 138-140.

⁵ Üçer - Çelebi, "Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları", 140-142.

⁶ Üçer - Çelebi, "Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları", 136-137; Üçer, "Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dinî Söylemi", 67-69; Üçer - Zoba, "Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında Hadisler", 221-222.

esasları” hakkında Aylık Dergi’de yapmış olduğu bilgilendirmenin incelenmesi önemli görülmektedir. İlgili literatür tarandığında gerek Başkanlık yayınları gerek Aylık Dergi’nin farklı perspektiflerden incelendiği görülse de⁷ doğrudan bu konu hakkında bir çalışma bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Kelâm ve İtikadi İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalında yürütülen bu çalışma Başkanlığın Aylık Dergi’de iman esasları hakkında yaptığı bilgilendirmeyi incelemeyi ve çizdiği çerçeveyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel hipotezi, Başkanlığın Kanun’un kendisine verdiği görevlere bağlı olarak İslâm dininin inanç/iman esaslarına dair konularda yoğun bir bilgilendirme yapacağı şeklindedir. Aylık Dergi’de inanç konularının nasıl işlendiğini ele alan araştırmada iman esasları öncelikle Kelâm disiplininde genel kabul gören “ulûhiyyet, nübüvvet ve sem’iyyât” şeklindeki tasnif esas alınarak ele alınmıştır. Daha sonra Mezhepler Tarihinin ‘bir olay, olgu ya da kavramı, siyasî, ekonomik ve toplumsal şart ve durumlardan ibaret tarihsel bağlamları çerçevesinde analiz etme’ yaklaşımı kapsamında bunların Aylık Dergi’de yer alması hususu değerlendirmeye çalışılmıştır.⁸

Çalışma Diyanet Gazetesi’nden Diyanet Aylık Dergi’ye geçiş tarihi olan Ocak 1991’den Aralık 2019’a kadar yayımlanan 348 sayı üzerinden yürütülmüştür. Ana karakteri itibarıyla nitel hüviyetli olan bu çalışma, Aylık Dergi’nin doküman incelemesi yoluyla taranıp bu taramada amaçlı örnekleme⁹ elde edilen verilerin içerik analizine¹⁰ tabi tutulmasıyla yürütülmüştür. Bununla birlikte araştırmada yazılar hakkında sayısal birtakım değerlendirmeler yapılması nedeniyle çalışmanın aynı zamanda nicel bir yönünün de bulunduğu ifade edilmelidir.

Araştırma ve yayın etiği kuralları doğrultusunda yürütülen araştırmada çalışmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda öncelikle Diyanet İşleri Başkanlığının süreli yayınlarından Diyanet Aylık Dergi hakkında bir bilgilendirme yapıp araştırmanın kapsamı hakkında bir çerçeve çizilmiştir. Devamında Aylık Dergi’de ulûhiyyet bağlamında Allah’a ve kadere iman ile ilgili hususların ele alınışına göz atılmış, sonrasında nübüvvet konusu bağlamında peygamberlere ve kitaplara imanla ilgili çizilen çerçeve ele alınmış, son kısımda ise sem’iyyât kapsamında ele alınan meleklerle ve ahirete iman hakkında yapılan bilgilendirme işlenmiştir. Çalışma bir değerlendirme ile tamamlanmıştır.

1. Başkanlığın Süreli Yayın Faaliyeti ve Diyanet Aylık Dergi

Başkanlığın, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Dönemi’ndeki teşkilat yapısıyla gerek Cumhuriyet Dönemi’nde ilk kurulduğu andan bugüne kadar Kanun’un

⁷ Hafize Esra Kurt, *Diyanet Aylık Dergi’nin Yetişkin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008); Kamil Büyüker, *Din Hizmetlerinin Tanıtımında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Yayıncılığı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁸ Ethem Ruhi Fırlalı, “Önsöz”, *Mezhepler Arasındaki Farklar (Abdulkahir el-Bağdâdi, el-Fark benye’l Fırak)* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), XXII.

⁹ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2021), 187-201.

¹⁰ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015), 203-204.

kendisine yüklediği görevlerden “toplumu din konusunda aydınlatma” yükümlülüğünü yerine getirirken yürüttüğü hizmetlerden biri dinî yayın hizmetidir.¹¹

Başkanlığın süreli yayınlarından biri olan bugünkü adıyla Diyanet Aylık Dergi'nin neşri 22 Kasım 1968 yılında yayımlanmaya başlayan ve 15 günde bir neşredilen “Diyanet Gazetesi” ile başlamaktadır.¹² Başkanlık Kasım 1968'den Aralık 1990 yılına kadar farklı format ve ebatlarda yayımlanan Diyanet Gazetesi'nde, Ocak 1991'de 382. sayıdan itibaren hem şekil hem muhteva hem de isim olarak bir değişikliğe gitmiştir. Bu değişiklik bağlamında söz konusu yayın, aylık yayımlanan bir dergiye dönüştürülmüş ve adı “Diyanet Aylık Dergi”ye çevrilmiştir.¹³ Bugün itibarıyla Başkanlık, süreli yayın olarak Diyanet Aylık Dergi'nin yanı sıra Diyanet Aile Dergisi, Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet Cim Dergisi, Diyanet Çocuk Dergisi, Geçerken Dergisi, Diyanet İlmi Dergi, Diyanet Arapça İlmi Dergi, Diyanet Journal, Arapça Kalem Dergisi ve Arapça Çocuk Dergisi Nuceym dergilerini okuyucu ile buluşturmaktadır.¹⁴

Aylık Dergi, dinin sahih bilgisini ve bu sahih bilgiye dayalı kültür, sanat ve edebiyat birikimini okurlarıyla paylaşmayı amaçlamakta; bu itibarla toplumda yaşanan dinî ve sosyokültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıkmaktadır.¹⁵ Aylık Dergi'nin ana hatlarıyla “editör yazıları, başyazı, gündemin yanında ayın içinden, bir konu bir ayet, bulmaca, din düşünce yorum, din toplum, edebiyat, fıkıh, haberler, hikâye, kitap tanıtımı, kültür sanat edebiyat, medya, mektup, sanat, sizden bize bizden size, sizlerle baş başa, şiir, tarih, vaaz örneği, vahyin ışığında ve vefat” gibi kısım ve köşeleri göz önüne alındığında işaret edilen yönü açıkça görülmektedir.

Ocak 2025 tarihi itibarıyla Diyanet Aylık Dergi'nin 409. sayısı yayımlanmıştır.¹⁶ Ancak çalışmamız 2019 yılı sonuna kadar yayımlanan sayılar üzerinden yürütülen araştırma

¹¹ Mehmet Bulut, “İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar”, *Diyanet İlmi Dergi* 28/1 (1992), 139-140; Halit Güler, “Dinî Yayıncılık ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları”, *Diyanet İlmi Dergi* 29/2 (1993), 35; Mehmet Bulut, “Şer’iye Vekâletinin Dinî Yayın Hizmetleri”, *Diyanet İlmi Dergi* 30/1 (1994), 3-11; *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı Tarihçe-Teşkilat-Hizmet ve Faaliyetler (1924-1997)* (Ankara: 1999), 693-710; İsmail Kara, “Cumhuriyet Dönemi Dinî Yayıncılığın Arka Plânı ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları”, *Türkiye I. Dinî Yayınlar Kongresi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 27-28; İftar Gözaydın, *Diyanet Türkiye Cumhuriyeti'nde Dinin Tanzimi* (İstanbul: İletişim, 2009), 113-114; Üçer - Çelebi, “Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları”, 138-140.

¹² Diyanet Gazetesi'nin yayın tarihleri ve sayıları hakkında bkz. Üçer - Zoba, “Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında Hadisler”, 229.

¹³ *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*, 709-710; Lamia Levent Abul, “Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye”, *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 30-31; Üçer - Zoba, “Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında Hadisler”, 230. İlgili değişiklik hakkında dönemin Diyanet İşleri Başkanı M. Sait Yazıcıoğlu'nun açıklamaları hakkında bkz. M. Said Yazıcıoğlu, “Başyazı” *Diyanet Aylık Dergi* 1 (Ocak 1991).

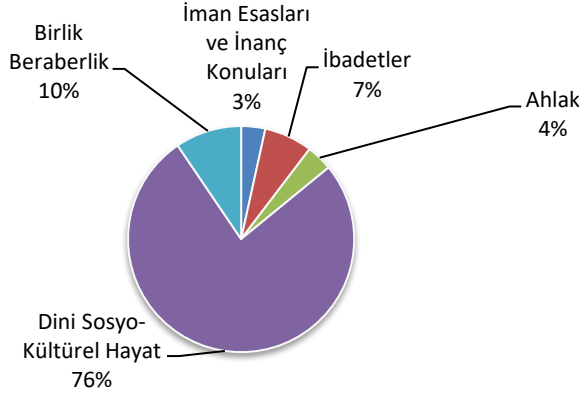
¹⁴ DİB, “Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü”. Başkanlığın geçmişte süreli yayın olarak Haber Bülteni, Diyanet Avrupa, Çocuk Ek, Aile Ek gibi dergileri neşrettiği bilinmektedir. Faruk Görgülü, “Dinî Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız”, *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 24-26.

¹⁵ Diyanet Gazetesinden Diyanet Aylık Dergiye söz konusu süreli yayınlarda işlenen konular ve serdedilen yaklaşım hakkında bk. Mustafa Bayar, “Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri”, *Journal of International Social Research*, 8/36 (2015): 457; Abul, “Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye”, 30-33; Üçer - Çelebi, “Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları”, 138.

¹⁶ <https://dergi.diyanet.gov.tr/indexarsiv.php>

verilerine dayanmaktadır. Aralık 2019 tarihi itibarıyla Aylık Dergi 348. sayısına ulaşmıştır. Söz konusu 348 sayısının “gündem konuları”, Aylık Dergi’nin toplumda yaşanan dinî ve sosyokültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıktığı hususunu açıkça desteklemektedir. Nitekim Aylık Dergi’nin ilgili sayılarının 12 adedi (% 3) iman esasları ve inanç konuları, 24 adedi (% 7) ibadetler, 13 adedi (% 4) ahlak (içinde doğrudan ahlak kelimesi geçen gündemler), 266 adedi (% 76) dinî sosyokültürel hayat, 33 adedi (% 10) birlik beraberlik konularıyla ilgilidir.

Şekil 1. Aylık Dergi gündem konuları yüzdeler dağılımı

Dinî sosyokültürel hayat ve birlik-beraberlik konularının ahlak üst başlığında değerlendirilebileceği bir gerçeklikte Aylık Dergi gündem konularının %90 oranında ahlak alanıyla ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebinin dinî düşünce, din devlet ilişkileri ya da hizmet yürüten kurumların yapı ve hizmet anlayışlarının dünyadaki siyasi, fikrî ve fiilî durumlara göre şekil almasının bir sonucu olabileceği değerlendirilmektedir.¹⁷

2. Diyanet Aylık Dergi’de İnanca Dair Yer Verilen Konular

Aylık Dergi’de inanca dair yer verilen yazıları incelemeyi amaçlayan çalışmada kapsama dâhil edilecek inanç konuları iman esasları, inkâr merkezli problemler ve inkârcı akımlar, mehdi ve mesih gibi inanışlar ile bidat ve hurâfeler olarak belirlenmiştir. Dergi’de incelenecek konular belirlendikten sonra Ocak 1991-Aralık 2019 tarihleri arasında yayımlanan 348 sayıda yer alan bütün bölümler baştan sona gerek başlık gerek tema/muhteva olarak taranmıştır. Söz konusu tarama Diyanet İşleri Başkanlığı kütüphanesinde dergi sayılarının fizikî olarak tek tek gözden geçirilmesi suretiyle yapılmıştır.¹⁸ Yapılan taramaya bağlı olarak Aylık Dergi’deki başyazılar, gündem, tarih, edebiyat, sanat, din düşünce yorum, din toplum, vaaz örneği, vahyin ışığında, bir konu bir ayet, ayın içinden, kültür sanat edebiyat gibi köşe veya bölümlerde konu ile ilgili yazıların olduğu tespit edilmiş ve derginin ilgili köşe ve kısımlarındaki

¹⁷ Üçer, “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dinî Söylemi”, 23-104.

¹⁸ Bkz. <https://dergi.diyamet.gov.tr/>. Burada da ilgili adreste yer alan “arşiv” ve “ara” kısımları kullanılmıştır. İlgili adresin “arşiv” kısmında dergilerin PDF’si yer almaktadır. Makale araması yapılan “ara” kısmında ise “Dergi Türü, Yayın Başlangıç Tarihi, Yayın Bitiş Tarihi, Makale Başlığı, Konu, Yazar ve İçerik” unsurları bulunmaktadır.

tüm makale ve yazılar çalışmaya esas olarak alınmıştır. Bunun yanında Dergi'nin editör yazıları, sizden bize bizden size, mektup, hikâye, şiir, sizlerle baş başa, haberler, bulmaca, kitap tanıtımı, vefat, medya ve fıkıh köşeleri de incelenmiş; ancak araştırma konumuz hakkında bir içerik tespit edilmediği için bu kısımlar değerlendirmede dikkate alınmamıştır.

Başlık ve tematik olarak tablolarda yer verilecek bir mahiyette olmadığı halde derginin farklı yazılarında yer alabileceği düşüncesiyle çalışmada ele alınan konular, Başkanlığın “dergi.diyamet.gov.tr” internet adresinde ayrıca tarama yapılmıştır. Bu bağlamda sayfanın “ara” kısmının “İçerik” bölümünden yararlanılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda taramada dikkate alınan başyazılar, makaleler, söyleşiler vs. tüm yazıların hem başlık hem tematik olarak konumuzla ilgili olanları tablolara yerleştirilmiştir. Tablolarda ilgili yazıların hangi sayıda, hangi sayfada ve kim tarafından kaleme alındığını gösteren bilgilere yer verilmiştir. Oluşturulan tablolardaki sayısal verilerden hareketle grafikler elde edilmiştir. Daha sonra söz konusu sayısal verilerden hareketle konu ile ilgili yüzdelerli grafiği oluşturulmuştur. Çalışmada yer alan grafik ve tablolar Microsoft Office Excel 2010 programı kullanılarak hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında ilgili kısımlarda bulunan toplam 6.779 (altı bin yedi yüz yetmiş dokuz) makale ve yazı incelenmiştir. Bunların 300'ünün (yaklaşık %4,4) inanç konularıyla ilgili olduğu görülmektedir.

3. Aylık Dergi'de İman Esasları ile İlgili Yer Verilen Konular

Kur'an-ı Kerim ayetleri¹⁹ ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinden hareketle²⁰ bu topraklar ve irtibatlı coğrafyasındaki yaygın mezhebî (özellikle Mâtürîdî ve Eş'arî) kabullere göre “Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, kader ve kazaya/kaza ve kadere iman” başlıklarıyla belirlenen iman esaslarının kelâm ilminde daha çok “ulûhiyyet, nübüvvet ve sem'iyât” şeklinde bir sınıflandırma ile işlendiği bilinmektedir. Buna göre ulûhiyyet bağlamında Allah, Allah'ın sıfatları, fiilleri ve takdiri (kader/kaza) gibi konular açıklanır. Nübüvvetle peygamberler, peygamberlerin sıfatları, fiilleri ve görevleri hakkında bilgiler verilerek bunlara iman edilmesi istenir. Sem'iyât ise ahiret, cennet, cehennem ve melekler hakkında bilgiler içerir.²¹ Çalışmada iman esaslarına dair konular söz konusu taksim esas alınarak incelenmiştir. Bu çalışmanın somutlaştırılması adına ilgili verilerin grafik ve tablolar ile paylaşılmasında yarar görülmüştür. Bu bağlamda konu ile ilgili makalelerin yıllara göre dağılımını gösteren grafik, Allah'a iman (varlığı, birliği/tevhit, imanın tezahürleri ve gerekleri vb.) ve Allah'ın isimleri/sıfatları ile ilgili tüm makale/yazılar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Tablolarda ise Allah'a iman konusu ile irtibatlı yazılar ile Allah'ın isim ve sıfatları hakkındakiler ayrı ayrı gösterilmiştir.

¹⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, çev. Hayreddin Karaman- Mustafa Çağrırcı İbrahim Kâfi Dönmez- Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), el-Bakara 2/177, en-Nisâ 4/136.

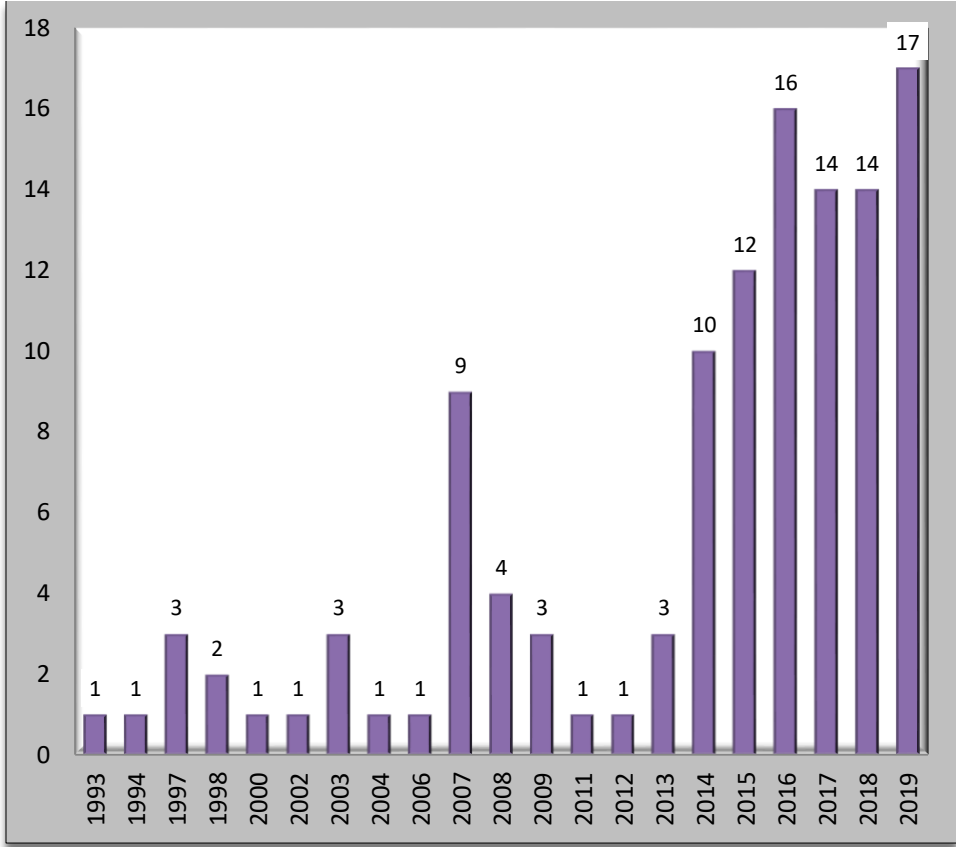
²⁰ Yusuf Şevki Yavuz, “Âmentü”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989), 3/30.

²¹ Ömer Neseî, *İslâm İnançının Temelleri Akaid*, çev. M. Seyyid Ahsen (İstanbul: Bayrak Yayınları, 1991), 81; Saim Kılavuz, *Allah'a İman* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 9.

3.1. Ulûhiyyet

3.1.1. Diyanet Aylık Dergi’de Allah’a İman

Aylık Dergi’nin Allah’a iman konusundaki yazıları incelendiğinde 1993 yılından itibaren başlayan bazı yazıların kaleme alındığı, 2014 yılından itibaren ise neredeyse tüm sayılarında “En Güzel İsimler” köşesinde Allah’ın isimlerine yer verilerek konunun işlendiği görülmektedir. Aylık Dergi’de 1991-2019 yılları arasındaki Allah’a iman konusuna dair makalelerin dağılımı şu şekildedir:

Grafik 1. Allah’a iman ile isimleri/sıfatlarına dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Grafikte görüldüğü üzere dergide Allah’a iman konusuna 1993, 1994, 2000, 2002, 2004, 2006, 2011 ve 2012 yıllarında 1 (bir); 1998 yılında 2 (iki), 1997, 2003, 2009 ve 2013 yıllarında 3 (üç), 2008 yılında 4 (dört), 2007 yılında 9 (dokuz), 2014 yılında 10 (on), 2015 yılında 12 (on iki), 2017 ve 2018 yıllarında 14 (on dört), 2016 yılında 16 (on altı), 2019 yılında ise 17 (on yedi) adet olmak üzere toplam 118 (yüz on sekiz) makale/yazıda yer verilmiştir. Bunun inanç konularını ele alan toplam sayının (300) yaklaşık %39,3’üne tekabül ettiği görülmektedir.

Dergi’nin Eylül 2007’de yayımlanan 201 ve Kasım 2007’de yayımlanan 203. sayılarının gündem konuları konumuz ile ilgilidir. Nitekim Aylık Dergi 201. sayıda “İlâhî Rıza’yı

Hayata Yansıtılmak”, 203. sayıda “Birlik Ruhu Tevhit” gündemleriyle okur karşısına çıkmıştır.²² Aylık Dergi'de Allah'a iman konulu çalışma konumuz hakkındaki makale/yazıların “Gündem, Din ve Toplum, Din Düşünce Yorum, Kafama Takılanlar” köşelerinde çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca konumuz ile ilgili makale/yazılara son yıllarda daha fazla yer verildiği dikkat çekmektedir. 2014'te başlayan “En Güzel İsimler” köşesinde Allah'ın (c.c.) isimlerine yer verilmesinin bunun başlıca nedeni olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda 2014'te 9 (dokuz); 2015'te 11 (on bir); 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında ise her ay bir ismi ele alan bir yazı olmak üzere 12 (on iki) makale/yazıya yer verilmiştir. Bunların dışında kalan birkaç makale ise Allah'a iman konusunun farklı yönlerini içermektedir.

İlk yıllarda konuya yeterli derecede yer verilmediği gözden kaçmamaktadır. Buna nazaran son yıllarda konuya duyulan hassasiyetin arttığı dikkat çekmektedir. Bu hassasiyete son zamanlarda ülke gündeminde deizm, ateizm vb. konuların sıkça tartışılmasının²³ yol açtığı düşünülmektedir.

1991- 2019 yılları arasında yayımlanan Aylık Dergi'de Allah'a iman konusunun farklı boyutlarını ele alan makale/yazıların dağılımı aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmektedir:

Tablo 1. 1991-2019 yılları Aylık Dergi'de Allah'a iman ile ilgili makaleler

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
1993	Haziran	28	Eğitim	Allah'a İman Öğretimi (Halis Ayhan)
1994	Mart	38	Bir Başka Açıdan	Bilim Allah Hakkında Bize Ne Anlatıyor (Abdulbaki Keskin)
1997	Haziran	43	Makale	İslâm'da Allah Kavramı ve Tevhit Akîdesi (Hasan Aral)
1997	Ağustos	46	Din ve Toplum	İslâm'ın Özü: Kelime-i Tevhit (Durak Pusmaz)
1997	Kasım	23	Din ve Toplum	İnsanın Yaratılış Gayesi ve Allah'a Karşı Sorumlulukları (Hasan Aral)
1998	Ağustos	20	Din ve Toplum	Bütün İyiliklerin Kaynağı Allah Korkusudur (Durak Pusmaz)
1998	Eylül	12	Din ve Toplum	Bütün Sevgilerin Kaynağı Allah Sevgisi (Durak Pusmaz)
2000	Ağustos	63	Örnek Vaaz	Allah'ı Sevmek ve Allah İçin Sevmek Sevgilerin En Güzelidir. (Lütfi Şentürk)

²² <https://dergi.diyaret.gov.tr/indexarsiv.php>.

²³ Nebi Miş, “Gençler Arasında Deizm Artıyor mu/12 Nisan 2018”, *Seta/Yorum* (Erişim tarihi: 30.06.2024), <https://www.setav.org/yorum/gencler-arasinda-deizm-artiyor-mu>; *Diyaret İşleri Başkanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu*, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2019%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim tarihi: 30.06.2024), 61; İkrâm Bağcı, “Türkiye’de Sosyal Alanda Yaşanan Kültürel Mücadelelerde Dindarlaşma, Deizm ve Ateizm Süreçleri”, *Liberal Düşünce Dergisi* 27/106 (2022), 108-110; Adnan Bülent Baloğlu, *Son Hurafe Deizm* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 7-12.

2002	Nisan	21	Bir Ayet Bir Yorum	Kötülükler Karşısında Utanma Duygusu ve Allah İnancı (İsmail Karagöz)
2003	Ocak	28	Din ve Hayat	Allah ve Yarattıklarını Sevmek (Mehmet Emin Bayar)
2003	Mart	46	Din ve Hayat	Allah Sevgisi (Talip Uluşan)
2003	Mayıs	24	Din Düşünce Yorum	Allah Sevgisi ve Aşk (Ekrem Keleş)
2006	Mayıs	26	Din Düşünce Yorum	Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İman Tasavvuru ve Tanımı (Mehmet Görmez)
2007	Eylül	5	Gündem	Mü'minin Nihai Hedefi Allah Rızası (Halil Altuntaş)
2007	Eylül	11	Gündem	İnsanın Allah'tan Allah'ın İnsandan Rız Olması (Selim Özarslan)
2007	Eylül	15	Gündem	Allah'ın Rızasını Kazanmak (Durak Pusmaz)
2007	Eylül	48	Bir Hadis Bir Yorum	Allah'ın Ölçüsü (İ. Hakkı Ünal)
2007	Kasım	5	Gündem	Kur'an'ın Tevhit Felsefesi (Şaban Ali Düzgün)
2007	Kasım	11	Gündem	Allah'a Gerektiği Gibi İnanmak (Halil Altuntaş)
2007	Kasım	15	Gündem	İnanç Cevheri; Tevhit (Fahri Kayadibi)
2007	Kasım	18	Gündem	Dostluğa Açılan Kapı-Tevhit (Adnan Aslan)
2007	Kasım	44	Bir Konu Bir Ayet	Allah'ı Unutanlar Kendini Unuturlar (İsmail Karagöz)
2008	Nisan	20	Din Düşünce Yorum	Din Eğitiminde Âlemi Öğreterek Allah'ı Tanıtma (Şevki Aydın)
2008	Haziran	20	Din Düşünce Yorum	Allah'la Korkularak Eğitme (Şevki Aydın)
2008	Temmuz	16	Din Düşünce Yorum	Din Eğitimi Allah Sevgisini Öne Çıkarmalı (Şevki Aydın)
2008	Eylül	42	Bir Hadis Bir yorum	Allah'a Sığınılacak 4 Şey (İ. Hakkı Ünal)
2009	Mayıs	Yok	Başyazı	İç Huzur Arayışı (Ali Bardakoğlu)
2009	Mayıs	16	Gündem	Allah'ı Anarak Huzur Bulur Kalpler (Bünyamin Erul)
2009	Eylül	40	Bir Konu Bir Ayet	Şimdi O'na Sığınmanın Zamanı (İbrahim Hilmi Karşlı)
2011	Temmuz	30	Din Düşünce Yorum	Rahmeti Bol Olan Allah (Bahattin Akbaş)
2012	Nisan	52	Bir Hadis Bir Yorum	Allah İçin Sevmek (İ. Hakkı Ünal)

2013	Mayıs	Yok	Başyazı	İmanın Sosyal Boyutu (Mehmet Görmez)
2013	Mayıs	10	Gündem	Allah'a İmanı Kur'an Nasıl Anlatıyor? (Ümit Şimşek)
2013	Ağustos	48	Din Görevlisinin Hatıra Defterinden	Allah Var Gam Yok (Ayşegül Gürbüz)
2014	Temmuz	36	Lisan-ı Kalp	Gazali'nin Dilinden Allah Sevgisi (Vahdettin Başçı)
2015	Aralık	52	Yok	Kalbin Şaşılığı: Şirk (Muhammet Emin Gürdamur)
2016	Şubat	48	Ayine	Allah'a Yakın Olmak (Lamia Levent Abul)
2016	Mart	44	Ayine	Ameline Değil Allah'a Güvenmek (Lamia Levent Abul)
2016	Nisan	10	Gündem	İslâm'ın Evrensel Çağrısı: Tevhit (Kâşif Hamdi Okur)
2016	Nisan	46	Din ve Sanat	Tevhit: Kulun İkrarı (Ahmet Murat Özel)
2017	Mayıs	34	Din Düşünce Yorum	Allah Korkusu ve Sosyal Hayata Yansımaları (Soner Gündüzöz)
2017	Eylül	30	Din Düşünce Yorum	İnsan Onuru ve Allah'a Kulluk (Abdullah Yıldız)
2018	Nisan	40	Vahyin Aydınlığında	Dünya Hayatında Allah'ın Tarafında Olmak (Muammer Erbaş)
2018	Eylül	32	Din Düşünce Yorum	Tevhit İnanıcı ve Vahdet Anlayışının Kur'an'daki Temelleri (Bilal Gökkr)
2019	Şubat	62	Kafama Takılanlar	Allah'ı Tanımak (Cağfer Karadaş)
2019	Haziran	60	Kafama Takılanlar	Allah'ın Yaratıcısı Var mı? (Cağfer Karadaş)
2019	Ağustos	62	Kafama Takılanlar	Kendi Gibi Bir Tanrı (Cağfer Karadaş)
2019	Aralık	62	Kafama Takılanlar	Allah Bizi Seviyorsa Neden Günah İşlememize İzin Verip Sonra Cezalandırıyor (Cağfer Karadaş)

Tabloda yer verilen yazılar incelendiğinde Allah'a iman hususunun “Allah” kavramını merkeze alıp genel olarak Allah'a kulluk, Allah'a yakın olmak, Allah sevgisi, Allah korkusu, Allah'ın rızası gibi konularla birlikte farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Nitekim Dergi Allah inancının fıtratta var olduğu ve bunun temellendirilmesi için Allah'ın tanınması gerektiğinden hareketle Allah'ı “Rahman, Rahim, Adil, Rezzak” gibi sıfatlarıyla tanıtip O'na iman üzerinde duran yazılara²⁴ yer vermiştir. Ayrıca Allah'a iman esasının özünü tevhid ilkesinin oluşturduğunu vurgulayarak tevhid konusunda “Allah'ın bir olduğu, eşi ve benzerinin olmadığı ve O'nun yaratıcı olduğu” hususlarını²⁵ merkeze alıp Allah'ın zatında, sıfatlarında ve Allah'a ibadette olmak üzere üç yönüne işaret edip keyfiyetini ele

²⁴ Ümit Şimşek, “Allah'a imanı Kur'an nasıl anlatıyor”, *Diyaret Aylık Dergi* 269 (Mayıs 2013), 10-13.

²⁵ Hamdi Okur, “İslâm'ın Evrensel Çağrısı: Tevhit”, *Diyaret Aylık Dergi* 304 (Nisan 2016): 11.

alan yazılar²⁶ yanında tevhid-vaahdet ilişkisini ele alıp sosyal boyutuna dikkat çeken yazılar²⁷ da bulunmaktadır.

Burada Dergi’de 2019 yılının Ocak sayısından itibaren ülke ve dünyada tartışılan bazı güncel inanç konuları ya da problemlerine istinaden yer verildiği anlaşılan “Kafama Takılanlar” köşesine ayrıca dikkat çekmekte fayda görülmektedir. Günümüzde inanç alanında tartışılan farklı konuları kısa sorular ve cevapları formatında ele alan köşede “-Kafama takıldı hocam! Yüce Allah’ı bir iki cümleyle anlatmak isterseniz nasıl ifade edersiniz? Peki hocam, bunca varlık nasıl meydana geldi? Allah bunları niçin yarattı? Yüce Rabbimizin biz kullarına bu kadar talimat göndermesindeki hikmet nedir?²⁸ Her şeyin yaratıcısı olan Allah’ın yaratılmadığına inanıyoruz. Ancak bazı insanlar her şeyi yaratan Allah’ın bir yaratıcısı var mı diye soruyorlar! Evren sonlu mudur? Bizatihi evrenin kendisi sonsuz olamaz mı? Evrenin sonlu olduğunu nereden çıkarıyorsunuz? Allah neden yarattığı bir varlığın yok olmasını engellenmiyor?²⁹ Acaba Allah nasıl düşünüyor? Ruh ve beyin olmadan bir varlığın düşünmesi mümkün müdür? Allah’ın ruhu ve beyni var mıdır?”³⁰ Allah bizi seviyorsa neden günah işlememize izin verip sonra cezalandırıyor?” vb. sorulara naklî ve aklî deliller ve bir takım örnekler ile -söz gelimi geniş bir yolda hız yapan bir gencin kaza yapıp hayatını kaybetmesi durumunda ailenin ‘devlet neden geniş yol yapıp hız yapan arabaların ülkeye girişine izin verdi’ diyerek devleti suçlaması örneğinden Allah’ın kötülükleri engellememesi hususuna açıklama getirilmesi-³¹ cevaplar verilip Allah (c.c.) ve Allah-evren-insan ilişkisi bağlamında bir çerçeve çizildiği görülmektedir.

Aylık Dergi’de Allah inancı konusu kapsamında Allah’ın isimleri hususunu farklı bir tablo yardımıyla sunmak daha uygun olacaktır.

Tablo 2. 1991-2019 yılları Aylık Dergi’de Allah’ın isimleri ile ilgili makaleler

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
2004	Ekim	21	Gündem	Beş Esmâ Beş Dua (Senai Demirci)
2012	Temmuz	21	Gündem	Esmâ-i Hüsnâ’dan Hayata Yansıyan es-Selam (Murat Sülün)
2014	Ocak	70	En Güzel İsimler	İsm-i Cami Allah (Fatma Bayram)
2014	Şubat	70	En Güzel İsimler	Varlığı Kuşatan İsm-i Şerif Rahman (Fatma Bayram)
2014	Mayıs	70	En Güzel İsimler	Rahmetin Hususi Tecellisi Rahîm (Fatma Bayram)
2014	Haziran	70	En Güzel İsimler	Ezeli ve Ebedi Malik: Melik (Fatma Bayram)

²⁶ Halil Altuntaş, “Allah’a Gerektiği Gibi İnanmak”, *Diyanet Aylık Dergi* 203 (Kasım 2007), 11-14; Fahri Kayadibi, “İnanç Cevheri Tevhit”, *Diyanet Aylık Dergi* 203 (Kasım 2007), 15-17; Hasan Aral, “İslâm’da Allah Kavramı ve Tevhid Akidesi”, *Diyanet Aylık Dergi* 78 (Haziran 1997), 43-45.

²⁷ Bilal Gökçür, “Tevhit İnancı ve Vaahdet Anlayışının Kur’an’daki Temelleri”, *Diyanet Aylık Dergi* 333 (Eylül 2018), 32-35.

²⁸ Çağfer Karadaş, “Allah’ı Tanımak”, *Diyanet Aylık Dergi* 338 (Şubat 2019), 62-63.

²⁹ Çağfer Karadaş, “Her Şeyin Yaratıcısı Olan Allah’ın da Bir Yaratıcısı Var mıdır”, *Diyanet Aylık Dergi* 342 (Haziran 2019), 60.

³⁰ Çağfer Karadaş, “Kendi Gibi Bir Tanrı”, *Diyanet Aylık Dergi* 344 (Ağustos 2019), 62.

³¹ Çağfer Karadaş, “Allah Bizi Seviyorsa Neden Günah İşlememize İzin Verip Sonra Cezalandırıyor?”, *Diyanet Aylık Dergi* 348 (Aralık 2019), 62.

2014	Temmuz	70	En Güzel İsimler	Bütün Kusurlardan Münezzeh: Kuddûs (Fatma Bayram)
2014	Eylül	70	En Güzel İsimler	Güven Veren: el-Mü'min (Fatma Bayram)
2014	Ekim	70	En Güzel İsimler	Görüp Gözeten: el-Müheymin (Fatma Bayram)
2014	Kasım	70	En Güzel İsimler	Yüceler Yücesi: el-Azîz (Fatma Bayram)
2014	Aralık	66	En Güzel İsimler	Sözünü Herkese Geçiren: el- Cebbâr (Fatma Bayram)
2015	Ocak	70	En Güzel İsimler	Her İşinde Büyüklüğü Gösteren: el-Mütekebbir (Fatma Bayram)
2015	Şubat	70	En Güzel İsimler	Ölçüp Biçip Yaratan: el-Hâlık (Fatma Bayram)
2015	Mart	72	En Güzel İsimler	Örneklessiz Modelsiz Yaratan: el-Bâri (Fatma Bayram)
2015	Nisan	72	En Güzel İsimler	Bizi Şekle Kavuşturan: el-Musavvir (Fatma Bayram)
2015	Mayıs	74	En Güzel İsimler	Gufranıyla Ört Bizi Ya Gaffâr (Fatma Bayram)
2015	Haziran	76	En Güzel İsimler	Yenilmeyen Yegâne Galip: el-Kahhâr (Fatma Bayram)
2015	Ağustos	70	En Güzel İsimler	Bir Karşılık Beklemeden Bol Bol Veren: el-Vehhâb (Fatma Bayram)
2015	Eylül	72	En Güzel İsimler	Her Müşkili Giderip Hayır Kapılarını Açan el-Fettâh (Fatma Bayram)
2015	Ekim	74	En Güzel İsimler	Sürekli Çeşitli ve Bol Bol Rızıklandırıcı er-Rezzâk (Fatma Bayram)
2015	Kasım	72	En Güzel İsimler	Alîm Allah (Fatma Bayram)
2015	Aralık	74	En Güzel İsimler	Kâbid-Bâsit Darlık da O'ndan Bolluk da (Fatma Bayram)
2016	Ocak	74	En Güzel İsimler	Allah Hem Alçaltır Hem Yükseltir Hâfid-Râfi' (Fatma Bayram)
2016	Şubat	74	En Güzel İsimler	Allah Kimini Aziz Kılar Kimini Zell (Muizz-Muzill) (Fatma Bayram)
2016	Mart	74	En Güzel İsimler	Her Şeyi İşiten ve Görene Yakarış (Fatma Bayram)
2016	Nisan	76	En Güzel İsimler	Hakimler Hakimi el-Hakem (Fatma Bayram)
2016	Mayıs	76	En Güzel İsimler	Mutlak Adaletin Yegâne Sahibi (Fatma Bayram)
2016	Haziran	74	En Güzel İsimler	İncelikle Lütfeden el-Latîf (Fatma Bayram)
2016	Temmuz	76	En Güzel İsimler	Herkesin Her Halinden Haberdar el-Habîr (Fatma Bayram)
2016	Ağustos	76	En Güzel İsimler	Mühlet Veren el-Halîm (Fatma Bayram)
2016	Eylül	76	En Güzel İsimler	el-Azîm Ululardan Ulu Azamet Sahibi (Fatma Bayram)
2016	Ekim	76	En Güzel İsimler	el-Gafûr Bütün Günahları Bağışlayan (Fatma Bayram)
2016	Kasım	74	En Güzel İsimler	eş-Şekûr: Bizim Azımıza Kendi Çokluğuyla Karşılık Veren (Fatma Bayram)
2016	Aralık	76	En Güzel İsimler	Yücelerden Yüce Büyüklerin En Büyüğü el-Aliyy ve el-Kebir Olan Allah (Fatma Bayram)

2017	Ocak	44	En Güzel İsimler	Her Şeyi Koruyup Gözeten: el-Hafız (Fatma Bayram)
2017	Şubat	50	En Güzel İsimler	Yarattıklarının Azıklarını da Yaratan el-Mukîl (Fatma Bayram)
2017	Mart	46	En Güzel İsimler	“Hasbünallah” Ya Hasîb (Fatma Bayram)
2017	Nisan	46	En Güzel İsimler	Azamet ve Heybeti Akıllara Sığmayan Celîl (Fatma Bayram)
2017	Mayıs	46	En Güzel İsimler	Yücelerin Yücesi Efendiler Efendisi Kerîm (Fatma Bayram)
2017	Haziran	40	En Güzel İsimler	Kollayıp Gözetan Rakîb (Fatma Bayram)
2017	Temmuz	42	Hadislerin Işığında	Esmâ-i Hüsnâ (Zekeriya Güler)
2017	Temmuz	46	En Güzel İsimler	İsteyeni Cevapsız Bırakmayan Mucîb (Fatma Bayram)
2017	Eylül	42	En Güzel İsimler	Bolluk ve Genişlik Veren Vâsi' (Fatma Bayram)
2017	Ekim	44	En Güzel İsimler	Her İşi Anamlı Her Emri Hikmetli Olan Hakîm (Fatma Bayram)
2017	Kasım	44	En Güzel İsimler	Hem Seven Hem Sevilen Vedûd (Fatma Bayram)
2017	Aralık	42	En Güzel İsimler	Eşsiz, Benzersiz, Şan ve Şeref Sahibi Mecîd (Fatma Bayram)
2018	Ocak	40	En Güzel İsimler	Ölmüş Kalpleri ve Kabirlerdeki Ölülere Diriltan Bâis (Fatma Bayram)
2018	Şubat	42	En Güzel İsimler	Her Yerde Hazır ve Nazır: Şehîd (Fatma Bayram)
2018	Mart	38	En Güzel İsimler	Hakikatin Kendisi: Hakk (Fatma Bayram)
2018	Nisan	44	En Güzel İsimler	Allah Bize Yeter O Ne Güzel Vekîldir (Fatma Bayram)
2018	Mayıs	38	En Güzel İsimler	Gücü Hiç Sarsılmayan Kavi ve Metîn (Fatma Bayram)
2018	Haziran	36	En Güzel İsimler	İman Edenlerin Dostu Velî (Fatma Bayram)
2018	Temmuz	38	En Güzel İsimler	Her İşi Övgüye Layık: Hamîd (Fatma Bayram)
2018	Ağustos	38	En Güzel İsimler	Her Ayrıntıyı Bilen: Muhsî (Fatma Bayram)
2018	Eylül	40	En Güzel İsimler	Başlangıç ve Son: Mübdi ve Muîd (Fatma Bayram)
2018	Ekim	40	En Güzel İsimler	Hayat Veren ve Öldüren Muhyî ve Mumîl (Fatma Bayram)
2018	Kasım	44	En Güzel İsimler	Yeri Göğü Ayakta Tutan Hayy ve Kayyûm Olan Allah (Fatma Bayram)
2018	Aralık	36	En Güzel İsimler	Bulan- Bulunan- Bulduran Vâcid (Fatma Bayram)
2019	Ocak	42	En Güzel İsimler	Kadr-u Şanı Yüce İhsan ve Keremi Bol: Mâcid (Fatma Bayram)
2019	Şubat	42	En Güzel İsimler	Eşsiz, Benzersiz, Ortaksız: Vâhid (Fatma Bayram)
2019	Mart	42	En Güzel İsimler	Herkes Ona Muhtaç O Hiç Kimseye: Samed (Fatma Bayram)

2019	Nisan	40	En Güzel İsimler	Gücü Herşeye Yeten: Kadîr (Fatma Bayram)
2019	Mayıs	48	En Güzel İsimler	Sensin Evvel Sensin Âhir (Fatma Bayram)
2019	Haziran	38	En Güzel İsimler	Öne Geçiren de Geride Bırakan da O'dur: Mukaddim-Muahhir (Fatma Bayram)
2019	Temmuz	42	En Güzel İsimler	Her Şeyden Sezilen Zâhir, Hiçbir Şeyden Bilinmez Bâtın (Fatma Bayram)
2019	Ağustos	44	En Güzel İsimler	Kainatın Hakimi ve Yöneticisi: el-Vâlî (Fatma Bayram)
2019	Eylül	42	En Güzel İsimler	Yücelerin Yücesi Müteâlî (Fatma Bayram)
2019	Ekim	38	En Güzel İsimler	Mutlak İyiliğin ve Şaşmaz Hakikatin Kaynağı: Berr (Fatma Bayram)
2019	Kasım	40	En Güzel İsimler	Tekrar Tekrar Affeden: Tevvâb (Fatma Bayram)
2019	Aralık	38	En Güzel İsimler	Mazlumların İntikamını Alan: Müntakîm (Fatma Bayram)

Bu tabloda görüldüğü üzere Allah'ın isimleri ilk olarak 2004 yılının Ekim ayı sayısında "Beş Dua Beş Esmâ" yazısı ile müstakil bir konu çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu yazıya Allah'ın "Âhir, Nûr, Afuvv, 'Âdil, 'Aliyy" isimleri konu olmuştur.³² Konu hakkında ikinci yazı, Dergi'nin "Güvenlik ve Esenlik Kaynağı Selam" gündemiyle yayımlanan Temmuz 2012 sayısının gündem konularına dair makaleler arasında yer alan ve Allah'ın "es-Selam" ismini konu edinen yazıdır.³³ Sonrasında ise Allah'ın isimleri Fatma Bayram tarafından Dergi'nin "En Güzel İsimler" köşesinde düzenli bir şekilde kaleme alınmaya başlanmıştır. Ocak 2014 sayısında "İsm-i Cami Allah"³⁴ yazısıyla başlayan ve "Rahman"³⁵ ve "Rahîm"³⁶ isimleriyle devam eden seri 2019 Aralık itibarıyla Esmâ-i Hüsnâ'dan 66 (altmış altı) isme yer verilmiştir.

3.1.2. Diyanet Aylık Dergi'de Kadere ve Kazâya İman

Kelâm ilminde kader konusundaki tartışmalar kapsamında kader, kazâ, hüsün-kubuh, ecel, rızık vb. başlıkların ele alınması nedeniyle Aylık Dergi'de kader ve kazâya iman konusunda "kader, kaza, tevekkül, ecel, rızık" vb. kavramlar merkeze alınarak bir tarama yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda konu ile alakalı makalelerin 1991-2019 yılları arasında dergide yer alışı aşağıda grafikte gösterilmiştir:

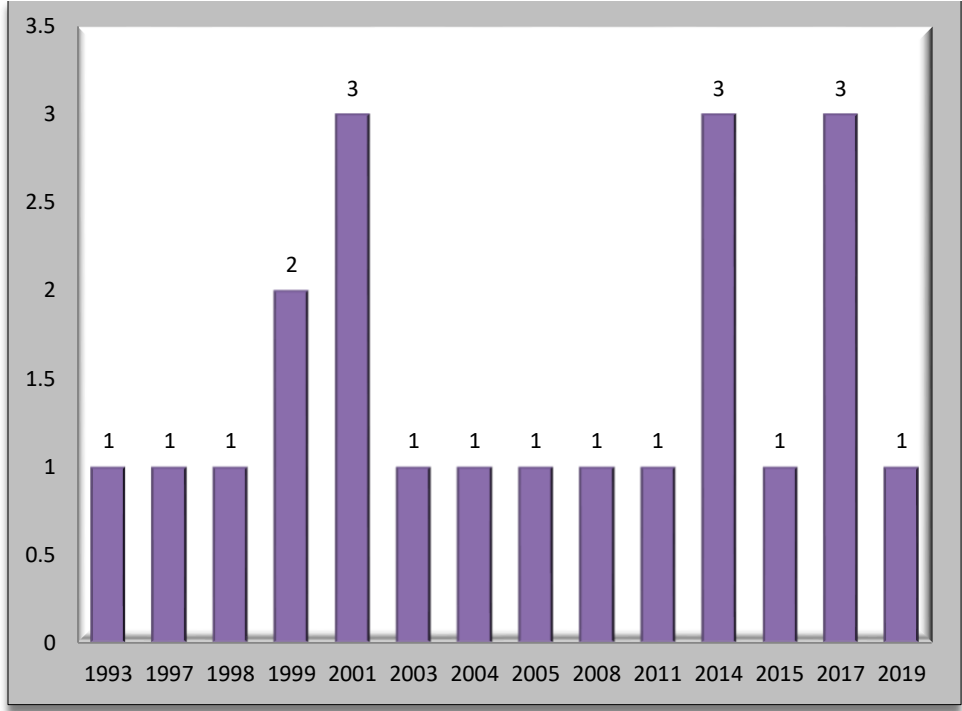
³² Senai Demirci, "Beş Esmâ Beş Dua", *Diyanet Aylık Dergi* 166 (Ekim 2004), 24-26.

³³ Murat Sülün, "Esmâ-i Hüsnâ'dan Hayata Yansıyan es-Selam", *Diyanet Aylık Dergi* 259 (Temmuz 2012), 21-24.

³⁴ Fatma Bayram, "İsm-i Cami Allah", *Diyanet Aylık Dergi* 277 (Ocak 2014), 69-70.

³⁵ Fatma Bayram, "Rahman", *Diyanet Aylık Dergi* 278 (Şubat 2014), 70-71.

³⁶ Fatma Bayram, "Rahîm", *Diyanet Aylık Dergi* 281 (Mayıs 2014), 70-71.

Grafik 2. Kader ve kazaya iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Grafiğe göre Diyanet Aylık Dergi'de yer alan kader konulu yazılar 1993, 1997, 1998, 2003, 2004, 2005, 2008, 2011, 2015 ve 2019 yıllarında 1'er (bir) tane, 1999 yılında 2 (iki) tane, 2001 ve 2017 yıllarında 3'er (üç) tane, 2014 yılında ise 4 (dört) tane olmak üzere toplam 22 (yirmi iki) tanedir. Bunun inanç konularını ele alan toplam sayınının (300) yaklaşık %7,3'üne karşılık geldiği görülmektedir. Bu sayılarda yayınlanan kader ile ilgili yazıları gösteren tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 6. 1991-2019 yılları dergilerindeki kader ve kazaya iman ile ilgili makalelerin konu başlıkları

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
1993	Ağustos	44	Ekonomi	Tevekkül ve Teşebbüs (İbrahim Ural)
1997	Nisan	44	Din ve Toplum	Kader Üzerine (Lütfi Şentürk)
1998	Ağustos	26	Din ve Toplum	Kadere İman ve Tevekkül Kavramı (Hasan Aral)
1999	Eylül	12	Kapak Gündem	Takdire Karışamayız Ancak Tedbirli Olmak Zorundayız (Mehmet Nuri Yılmaz ile Röportaj)
1999	Aralık	11	Kapak Gündem	Deprem ve Tevekkül Üzerine Bir Değerlendirme (Fikret Karaman)
2001	Mart	54	Vaaz Örneği	Tevekkül ve Kader (Lütfi Şentürk)
2001	Mayıs	52	Din ve Toplum	Tevekkül, Kader ve Trafik Kazaları (Fikret Karaman)
2001	Kasım	28	İnanç ve İnsan	İslâm'da Kader Anlayışı (Adil Şahin)

2003	Temmuz	22	Din Düşünce Yorum	Allah'a Tevekkül Ama Nasıl? (Halil Altuntaş)
2004	Aralık	30	Din Düşünce Yorum	Tedbir Kuldandan Takdir Allah'tan (Ekrem Keleş)
2005	Ağustos	30	Din ve Sosyal Hayat	Rızık ve İktisadi Hayat (Ahmet Coşkun)
2008	Şubat	39	Bir Konu Bir Ayet	Ölüm İlahi Bir Takdir Midir? (İsmail Karagöz)
2011	Temmuz	46	Bir Hadis Bir Yorum	İlahi Takdirin Anlamı (İ. Hakkı Ünal)
2014	Haziran	6	Gündem	Alın Teri ile Helalinden Kazanmak (Kamil Yılmaz)
2014	Haziran	13	Gündem	Alın Terime Kömür Tozu ile Karıkan Şehitlik Harcı (Ahmet Yaman)
2014	Haziran	17	Gündem	Musibetler Karşısında Mümince Duruşun Sacayakları: Tedbir, Takdir, Tevekkül (İlyas Üzümlü)
2014	Haziran	20	Gündem	Tedbirsizliğe Boyun Eğmek midir Kader? (Ramazan Altıntaş)
2015	Mart	42	Hadislerin Işığında	Tevekkül... Kuşlar Gibi... (Rukiye Aydoğdu)
2017	Ağustos	52	Din Düşünce Yorum	Kader ve Özgür İrade İlişkisi: Herkes Kaderini Yaşıyorsa İmtihan Neden? (Fatma Bayraktar Karahan)
2017	Ekim	42	Ayine	Rızık Veren Hüdâ'dır Kula Minnet Eyleme (Lamia Levent Abul)
2017	Haziran	38	Ayine	Sayı Nefesler (Lamia Levent Abul)
2019	Temmuz	66	Kafama Takılanlar	Neden Hep Beni Buluyor (Cağfer Karadaş)

Kader ve kazâya iman konusundaki yazılara göz atıldığında toplumda sağlıklı bir kader anlayışının yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda kaderin ne anlama geldiğini izah eden yazıların yanı sıra insanların maruz kaldıkları deprem vb. afetler karşısında nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini ele alan yazıların kaleme alındığı dikkat çekmektedir. Ayrıca ecel ve rızık konusunda da birkaç yazıya yer verildiği anlaşılmaktadır. Söz gelimi “İslâm'da Kader Anlayışı”,³⁷ “İlahi Takdirin Anlamı”³⁸ “Kader ve Özgür İrade İlişkisi: Herkes Kaderini Yaşıyorsa İmtihan Neden?”³⁹ “Neden Hep Beni Buluyor”⁴⁰ başlıklı yazılarda Allah'ın ilim, irade ve kudreti ile insanın sorumluluğunun ilişkisine dair bir bağlamın ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Meselâ Lütfi Şentürk 1997 yılında bir Yehova şahidinin Müslüman halkın yanlış kader tanımı sebebiyle bu cereyana

³⁷ Adil Şahin, “İslâm'da Kader Anlayışı”, *Diyanet Aylık Dergi* 131 (Kasım 2001), 28-34.

³⁸ İ. Hakkı Ünal, “İlahi Takdirin Anlamı”, *Diyanet Aylık Dergi* 247 (Temmuz 2011), 46-47.

³⁹ Fatma Bayraktar Karahan, “Kader ve Özgür İrade İlişkisi: Herkes Kaderini Yaşıyorsa İmtihan Neden?”, *Diyanet Aylık Dergi* 320 (Ağustos 2017), 53-55.

⁴⁰ Cağfer Karadaş, “Neden Hep Beni Buluyor/Kafama Takılanlar”, *Diyanet Aylık Dergi* 343 (Temmuz 2019), 66-67.

kapıldığını dile getirerek “Kader Üzerine” adıyla bir yazı kaleme alarak “Allah’ın bilmesinin insanı sorumluluktan kurtarmayacağı” hususunu vurgulamıştır.⁴¹

“Tevekkül ve Teşebbüs”⁴² “Kadere İman ve Tevekkül Kavramı”⁴³, “Takdire Karışamayız Ancak Tedbirli Olmak Zorundayız”,⁴⁴ “Deprem ve Tevekkül Üzerine Bir Değerlendirme”,⁴⁵ “Tevekkül ve Kader”⁴⁶, “Tevekkül, Kader ve Trafik Kazaları”,⁴⁷ “Allah’a Tevekkül Ama Nasıl”,⁴⁸ “Tevekkül... Kuşlar Gibi...”⁴⁹ gibi yazılarda bir Müslümanın nasıl bir tevekkül anlayışına sahip olması gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir. “Tedbir Kuldan Takdir Allah’tan”,⁵⁰ “Ölüm İlahi Bir Takdir Midir?”,⁵¹ “Musibetler Karşısında Mümince Duruşun Sacayakları: Tedbir, Takdir, Tevekkül”,⁵² “Tedbirsizliğe Boyun Eğmek midir Kader?”⁵³ gibi yazılarda ise takdir tedbir ilişkisi ve yine insanın her konuda gerekli tedbiri almakla yükümlü olduğu vurgusuyla bir çerçeve çizildiği anlaşılmaktadır. “Rızık ve İktisâdî Hayat”⁵⁴ “Alın Teri ile Helalinden Kazanmak”,⁵⁵ “Alın Terime Kömür Tozu ile Karıkan Şehitlik Harcı”,⁵⁶ Sayılı Nefesler⁵⁷ “Rızık Veren Hûdadır Kula Minnet Eyleme”⁵⁸ başlıklarıyla verilen yazılarda da yine insanın takdir edilen rızıkı elde etmesi için bir gayret ortaya koyması; ömrün her anının da yine sorumluluk kapsamında iyi değerlendirilmesi gerektiği hususlarının ön plana çıkarıldığı gözlemlenmektedir.

Bu kapsamda ele alınan yazıların Erzincan (13.03.1992), Afyon-Dinar (01.10.1995), Adana-Ceyhan (27.06.1998) ve yedi ilimizi kapsayan Marmara (17.08.1999) depremleri ve Soma (13.05.2014) felaketi üzerine ya da bu olaylar hakkında kaleme alındıkları görülmektedir. Bu yazılarda genel olarak depremin kader olduğuna; ancak deprem vb. felaketler öncesi gerek kişilerin gerek yetkililerin kendilerine düşen sorumlulukları yerine getirip her türlü tedbiri almaları, tedbirden sonra olanlara rıza gösterilmesi,

⁴¹ Lütfi Şentürk, “Kader Üzerine”, *Diyanet Aylık Dergi* 76 (Nisan 1997), 44-45.

⁴² İbrahim Ural, “Tevekkül ve Teşebbüs”, *Diyanet Aylık Dergi* 32 (Ağustos 1993), 44-45.

⁴³ Hasan Aral, “Kadere İman ve Tevekkül Kavramı”, *Diyanet Aylık Dergi* 92 (Ağustos 1998), 26-28.

⁴⁴ Mehmet Nuri Yılmaz, “Takdire Karışamayız Ancak Tedbirli Olmak Zorundayız”, *Diyanet Aylık Dergi* 105 (Eylül 1999), 12-17.

⁴⁵ Fikret Karaman, “Deprem ve Tevekkül Üzerine Bir Değerlendirme”, *Diyanet Aylık Dergi* 108 (Aralık 1999), 11-14.

⁴⁶ Lütfi Şentürk, “Tevekkül ve Kader”, *Diyanet Aylık Dergi* 123 (Mart 2001), 54-57.

⁴⁷ Fikret Karaman, “Tevekkül, Kader ve Trafik Kazaları”, *Diyanet Aylık Dergi* 125 (Mayıs 2001), 52-54.

⁴⁸ Halil Altıntaş, “Allah’a Tevekkül Ama Nasıl?”, *Diyanet Aylık Dergi* 151 (Temmuz 2003), 22-25.

⁴⁹ Rukiye Aydoğdu, “Tevekkül... Kuşlar Gibi...”, *Diyanet Aylık Dergi* 291 (Mart 2015), 42-43.

⁵⁰ Ekrem Keleş, “Tedbir Kuldan Takdir Allah’tan”, *Diyanet Aylık Dergi* 168 (Aralık 2004), 30-33.

⁵¹ İsmail Karagöz, “Ölüm İlahi Bir Takdir Midir?” *Diyanet Aylık Dergi* 206 (Şubat 2008), 39-42.

⁵² İlyas Üzümlü, “Musibetler Karşısında Mümince Duruşun Sacayakları: Tedbir, Takdir, Tevekkül”, *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 17-19.

⁵³ Ramazan Altıntaş, “Tedbirsizliğe Boyun Eğmek midir Kader?”, *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 20-23.

⁵⁴ Ahmet Coşkun, “Rızık ve İktisadi Hayat”, *Diyanet Aylık Dergi* 176 (Ağustos 2005), 30-33.

⁵⁵ Hasan Kamil Yılmaz, “Alın Teri ile Helalinden Kazanmak”, *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 6-8.

⁵⁶ Ahmet Yaman, “Alın Terime Kömür Tozu ile Karıkan Şehitlik Harcı”, *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 13-16.

⁵⁷ Lamia Levent Abul, “Sayılı Nefesler”, *Diyanet Aylık Dergi* 318 (Haziran 2017), 37-38.

⁵⁸ Lamia Levent Abul, “Rızık Veren Hûdadır Kula Minnet Eyleme”, *Diyanet Aylık Dergi* 322 (Ekim 2017), 42-43.

oluşan hasar ve yaraları sarmak için elbirliğiyle seferber olunması gerektiğine işaret edilmektedir.⁵⁹

Kadere iman konusunun farklı yönleriyle birlikte bir bütünlük oluşturan bir mesele olması nedeniyle halk nezdinde sağlıklı bir kader algısının yerleştirilmesi kapsamında sadece doğal afetler hususunda değil; kader konusunda özellikle sorumluluk doğuran insan fiilleri bağlamında ele alınan diğer detay konuları da işleyen daha fazla yazıya yer verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

3.2. Nübüvvet

3.2.1. Diyanet Aylık Dergi'de Peygamberlere İman

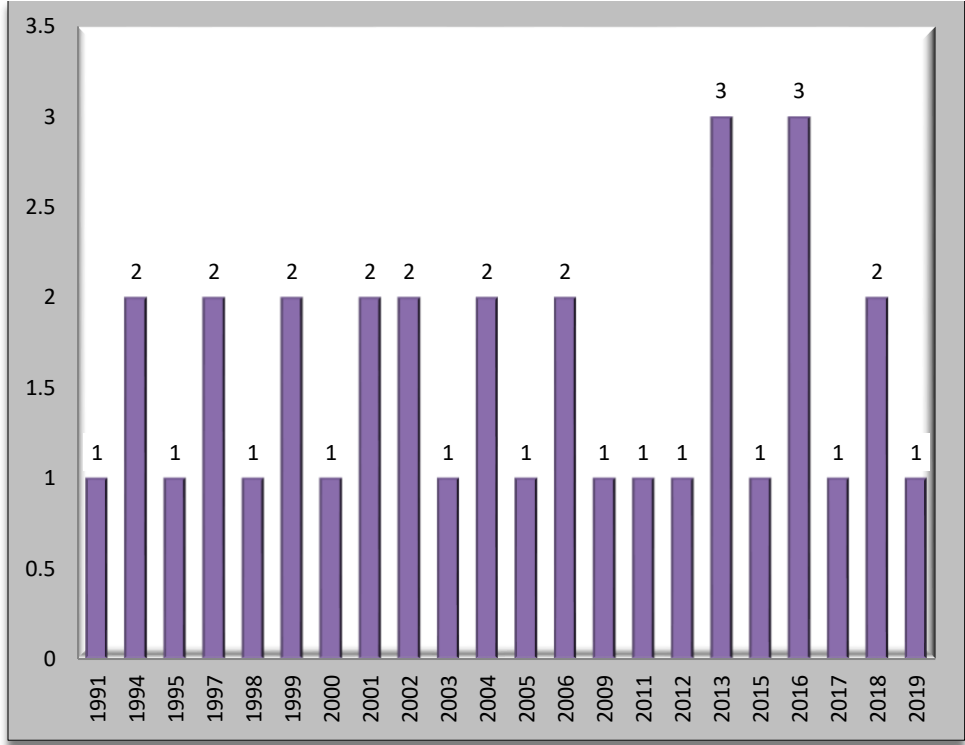
Diyanet Aylık Dergi peygamberlere iman konusunda “peygamberlik, nübüvvet, miraç vb.” kavramlar çerçevesinde taranmıştır. Dergi'nin araştırma konularımız hakkında gerek fizikî olarak gerek sistem üzerinden taranması esnasında çalışmaya esas olarak kabul edilen bölümler dışında; içerisinde peygamberlerden ya da sıfatları vb. konulardan bahseden yazılarla karşılaşmış olsa da çalışmamızda esas olarak belirlenen “yazıların başlık ve temasında konunun işlenmesi” ilkesine uygun olmadığı gerekçesiyle bunlara tabloda yer verilmemiştir. Sözelimi 2005 yılının Şubat ayı sayısında “Sorun Söyleyelim” başlıklı yazıda peygamberliğin tanımı, peygamberlerde bulunması gereken sıfatlar ve peygamberlerin görevleri hakkında bilgi verilmiştir. Burada peygamber, Allah ile insanlar arasında Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara tebliğ eden seçkin insan olarak tanımlanmıştır. Peygamberlik ise elçilik görevini ifade eden kavram olarak okuyucuya aktarılmıştır. Peygamberlerde bulunması gereken sıfatlar sıdk, emanet, ismet, fetanet ve tebliğ olarak sıralanarak peygamberlerin tebliğ ve tebyin görevleri üzerinde durulmuştur.⁶⁰ Yine 2002 yılının Temmuz ayı sayısında yayımlanan “Hz. Peygamber ve Sağduyu”⁶¹ başlıklı makalede Hz. Peygamberin (s.a.v.) ve diğer bütün peygamberlerin (a.s.) “fetanet” sahibi olduğu belirtilmiş olsa da yazının temasının sağduyu olması sebebiyle peygamberlere iman bahsi içerisinde değerlendirilmeyip tabloda yer verilmemiştir. Aynı şekilde 2018 yılının Aralık ayı sayısında yayımlanan “Peygamberlerin Tövbesi”⁶² başlıklı makalede Peygamberlerin “ismet” sıfatı konu içerisinde geçmekle beraber yazının temasının tövbe olması dolayısıyla yazıya tabloda yer verilmemiştir. Tarama kriterlerimiz doğrultusunda Dergi'de yıllara göre konulara yer verilmiş grafiği aşağıdaki gibidir:

⁵⁹ Başkanlığın Aylık Dergi yanı sıra Diyanet Gazetesi ve hutbelerde doğal afetler konusunda çizdiği çerçeve hakkında bkz. Cenksu Üçer vd., “Diyanet İşleri Başkanlığının Doğal Afetler Hakkındaki Yaklaşımı”, *Ulum: Dini Tetkikler Dergisi* 6/2 (2023), 191-253.

⁶⁰ Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu, “Sorun Söyleyelim”, *Diyanet Aylık Dergi* 170 (Şubat 2005), 55.

⁶¹ Mustafa Çetin, “Hz. Peygamber ve Sağduyu”, *Diyanet Aylık Dergi* 139 (Temmuz 2002), 18.

⁶² Murat Padak, “Peygamberlerin Tövbesi”, *Diyanet Aylık Dergi* 336 (Aralık 2018), 16.

Grafik 3. Peygamberlere iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Bu grafikte görüldüğü üzere peygamberlere iman konusuna en fazla 2013 ve 2016 yıllarında 3'er (üç) makaleye yer verilirken; 1994, 1997, 1999, 2001, 2002, 2004, 2006 ve 2018 yıllarında 2'ser (iki) makale, diğer yıllarda ise 1'er (bir) makale olmak üzere 34 (otuz dört) yazıya yer verilmiştir. Bunun inanç konularını ele alan toplam sayının (300) yaklaşık %11,3'üne karşılık geldiği görülmektedir. Yazıların konu başlıkları aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 1. 1991-2019 yılları dergilerindeki peygamberlere iman ile ilgili makalelerin konu başlıkları

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
1991	Nisan	4	Kapak Gündem	İlk Peygamber'den Son Peygamber'e Tevhit Meşalesi (Diyanet)
1994	Ocak	26	Din ve Toplum	Miraç (Lütfi Şentürk)
1994	Aralık	19	Ayın İçinden	Gecenin Mucizesi İsra ve Miraç (Halit Güler)
1995	Temmuz	41	Gündem	Hız İsa Kimdir? (Şerafettin Gölçük)
1997	Ocak	14	Gündem	İnsanlık Tarihi İçinde Hz. Peygamber'in Yeri ve Değeri (Osman Cilacı)
1997	Mart	26	Din ve Toplum	Kur'an-ı Kerim En Büyük Mu'cize (Mehmet Bulut)
1998	Kasım	20	Din ve Toplum	Mukaddes ve Nurlu Gece Miraç Kandili (Şükrü Özbuğday)

1999	Kasım	51	Din ve Toplum	İlahi Lütuflarla Dolu Olan Gece Miraç Kandili (Şükrü Özbuğday)
1999	Kasım	54	Kürsüden	İsra ve Miraç (Lütfi Şentürk)
2000	Ekim	18	Ayın İçinden	Kutlu Gece Miraç Kandili (Şükrü Özbuğday)
2001	Ocak	24	Din ve Toplum	Peygamberlerin Toplumlarla Olan Münasebetleri (Osman Cılacı)
2001	Ekim	46	Ayın İçinden	İsra ve Miraç Kandili (Ömer Önen)
2002	Nisan	14	Ayın Konusu	Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tebliğ Yönteminde Yer Alan Unsurlar (Mustafa Türgülü)
2002	Ekim	34	Ayın İçinden	Miraç ve Berat Kandili (Şükrü Özbuğday)
2003	Şubat	58	Vaaz Örneği	Peygamberlik Nedir? Görevleri Nelerdir? (Lütfi Şentürk)
2004	Mayıs	30	Din ve Sosyal Hayat	Hz. İsa'nın Çilesi (İlhami Ayrancı)
2004	Eylül	37	Din ve Sosyal Hayat	Miraç Kandili (Ömer Menekşe)
2005	Aralık	37	Din ve Sosyal Hayat	Görme Engelli Bir Peygamber (İsmail Karagöz)
2006	Ocak	41	Bir Konu Bir Ayet	Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Çağrısına İcabet Edebiliyor muyuz? (İsmail Karagöz)
2006	Mart	5	Kapak Gündem	Allah'ın Kutlu Elçilerine Saygı (Diyaret Aylık Dergi)
2009	Nisan	44	Bir Konu Bir Ayet	Kur'an Peygamberimizi Nasıl Tanıtıyor? (İsmail Karagöz)
2011	Nisan	34	Din Düşünce Yorum	Beşir Müjdeleyen-Müjdeleyen/Müjdeci (Bayram Ali Çetinkaya)
2012	Eylül	10	Gündem	Hakikatin Nihai Temsilcisi Hz. Muhammed (Mevlüt Uyanık)
2013	Nisan	28	Gündem	Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tebliğ ve Terbiye Metodu (Kerim Buladı)
2013	Mayıs	35	Gündem	İsra ve Miraç (İsmail Karagöz)
2013	Haziran	35	Din Düşünce Yorum	İsra ve Miraç (İsmail Karagöz)
2015	Nisan	64	Kültür Sanat Edebiyat	O'nun İçin Ne Dediler (Kâmil Yaykan/Sümeyye Özçekic)
2016	Mayıs	56	Kültür Sanat Edebiyat	Kalemler Burak Sayfalar Refref Olunca (Musa Tozlu)
2016	Nisan	18	Gündem	Hz. Peygamber Önderliğinde Vahdet Toplumu (Zekeriya Güler)
2016	Ağustos	32	Gündem	Peygambersiz İslâm Söylemi (İsmail Karagöz)
2017	Kasım	38	Vahyin Aydınlığında	Gelin Peygamberleri Doğru Tanıyalım (Muammer Erbaş)

2018	Ocak	30	Din Düşünce Yorum	Kudüs'te Gerçekleşen Mu'cize İsrâ ve Miraç (Cağfer Karadaş)
2018	Nisan	74	Din ve Hayat	Kulluğa Yükseliş: Miraç (Halil Koç Hancı)
2019	Temmuz	58	Din ve Hayat	Nübüvvetin Değeri ve Önemi (Ramazan Altıntaş)

Peygamberlere iman konusunun az da olsa Dergi'de yer verilen iman esaslarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere konu ile ilgili toplam otuz dört makalenin on üçü İsrâ ve Miraç olayı hakkındadır. Daha çok Miraç Kandili vesilesiyle kaleme alınan ilgili makaleler incelendiğinde “miraç gecesinin Yüce Allah'ın Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) büyük hakikatlerin ilahî sırlarını gösterdiği, vasıtaları kaldırarak ilahî vahye muhatap kıldığı, kendi âyâtını ve kâinatın sırlarını seyrettirdiği, mü'minlere beş vakit namazın farz kılındığı ve Müslümanlar için de ilahî lütuflarla dolu olan bir gece” olduğu şeklinde bir anlatım göze çarpmaktadır. Bu bağlamda İsrâ ve Miracın hicretten bir yıl kadar önce bir gece vakti Cebrail'in (a.s.) Hz. Peygamber'i Burak adı verilen binek üzerinde Mekke'deki Mescid-i Haram'dan alıp Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürmesi ile gerçekleşen bir mu'cize olduğu belirtilmiştir. İsrâ ve Miraç hadisesinin mü'minler açısından sonuçları kapsamında “beş vakit namazın farz oluşu, Bakara suresinin son iki ayetinin nâzil oluşu, Peygamberimiz'in ümmetinden Allah'a şirk koşanlar dışındakilerin affedilebileceklerinin vâdedilmiş olması” hususlarına yer verilmiştir.⁶³

Aylık Dergi'de peygamberlere iman konusunda peygamberlerin İslâm'ı tebliğ ve tebyin etme görevinden bahsedilmiş, peygamberlerin toplumu İslâm kardeşliği ortak paydasında birleştirerek vahdet toplumu oluşturmak amacıyla oldukları vurgulanmıştır. Bu hususlardan hareketle peygambersiz İslâm anlayışının olmayacağı üzerinde durulmuştur.⁶⁴

Aylık Dergi'nin Nisan sayılarının neredeyse tamamında Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) örnek davranışları ile ilgili yazılara yer verildiği görülmektedir. Sözelimi “Hz. Peygamber Çocukları Çok Severdi”,⁶⁵ “Peygamberimiz'in (s.a.v.) Eminlik Sıfatı ve Almamız Gereken Dersler”,⁶⁶ “Hz. Peygamber'in Örnek Yaşantısı”,⁶⁷ “Peygamber Efendimizin Eşsiz Tevâzusu”,⁶⁸ “Çocuk Sevgisi Üzerine Hz. Peygamber'den Mesajlar”⁶⁹ adlı yazılar örneğinde görüldüğü üzere Dergi'de bu hususta yer verilen yazıların Kutlu Doğum Haftası ana teması ile bağlantılı oldukları anlaşılmaktadır.

⁶³ Lütfi Şentürk, “Miraç”, *Diyanet Aylık Dergi* 37 (Ocak 1994), 26. Lütfi Şentürk “İsrâ ve Miraç”, *Diyanet Aylık Dergi* 107 (Kasım 1999), 51. İsmail Karagöz, “İsrâ ve Miraç”, *Diyanet Aylık Dergi* 269 (Mayıs 2013), 35.

⁶⁴ Kerim Buladı, “Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tebliğ ve Terbiye Metodu”, *Diyanet Aylık Dergi* 269 (Nisan 2013), 28. Lütfi Şentürk, “Peygamberlik Nedir? Görevleri Nelerdir?”, *Diyanet Aylık Dergi* 146 (Şubat 2003), 58.

⁶⁵ Durak Pasmaz, “Hz. Peygamber Çocukları Çok Severdi”, *Diyanet Aylık Dergi* 40 (Nisan 1994), 20.

⁶⁶ İbrahim Sarıçam, “Peygamberimiz (sav)'in Eminlik Sıfatı ve Almamız Gereken Dersler”, *Diyanet Aylık Dergi* 52 (Nisan 1995), 8.

⁶⁷ Şükrü Özbuğday, “Hz. Peygamber'in Örnek Yaşantısı”, *Diyanet Aylık Dergi* 88 (Nisan 1998), 22.

⁶⁸ Durak Pasmaz, “Peygamber Efendimizin Eşsiz Tevâzusu”, *Diyanet Aylık Dergi* 100 (Nisan 1999), 21.

⁶⁹ Faruk Bayraktar, “Çocuk Sevgisi Üzerine Hz. Peygamber'den Mesajlar”, *Diyanet Aylık Dergi* 172 (Nisan 2005), 12.

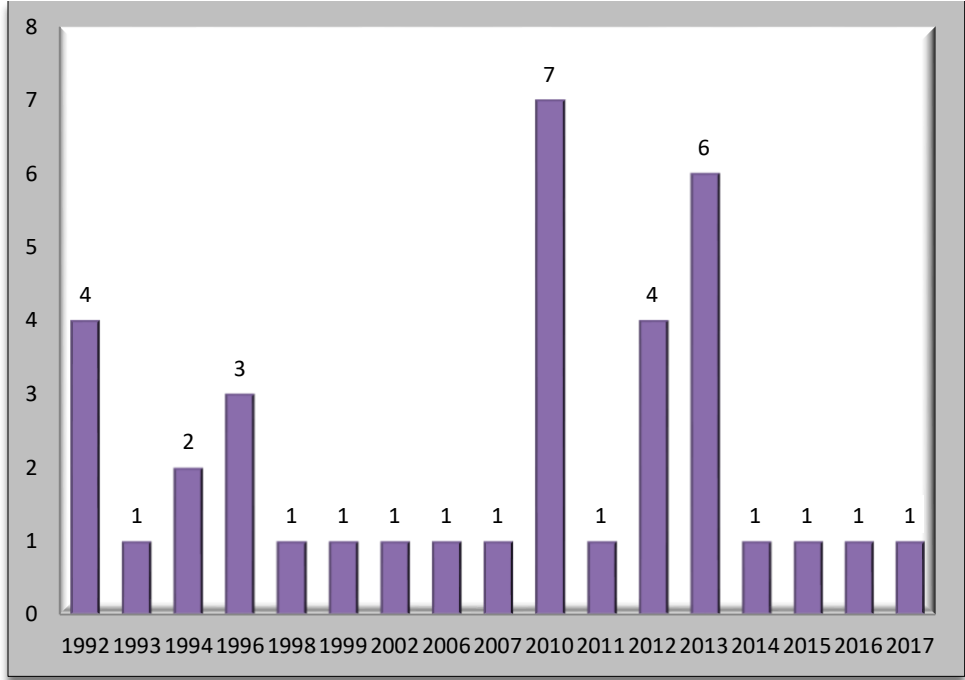
Aylık Dergi gündemleri ve müstakil başlıklı yazılarda peygamberlere iman konusuna geniş perspektifte ve yeterli düzeyde yer verilmemiştir. Bununla birlikte kaleme alınan yazılarda peygamberler (a.s.) ve Son Peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) imanının dinî sosyokültürel hayata yansımalarının nasıl olması gerektiğinin işlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

3.2.2. Diyanet Aylık Dergi'de Kitaplara İman

Aylık Dergi'de yapılan tarama sonucunda Kur'an, Tevrat, İncil, Zebur kelimelerini barındıran birçok makale/yazı ile karşılaşmıştır. Fakat çalışma başlık ve içerik olarak kitaplara iman temasını barındıran makaleler kapsamında sınırlandırıldığından içinde ilgili kelimelerin geçtiği her yazı araştırma verileri içerisinde değerlendirilmemiştir. Söz gelimi 1998 yılının Aralık ayı sayısında yayımlanan "Hoş Geldin On Bir Ayın Sultanı"⁷⁰ başlıklı yazıda Ramazan ayının bereketli ve manevi kazancı büyük olan bir ay olduğu, Kur'an indirilen ay olması hasebiyle önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla makalenin teması Ramazan ayının önemi olduğundan söz konusu makaleye -Kur'an kavramı geçmiş olsa da- çalışmamızda kitaplara iman bahsinde yer verilmemiştir. Aynı şekilde 2018 yılının Ocak ayı sayısında Söyleşi köşesinde yer alan "Prof. Dr. Ömer Faruk Harman: "Kudüs Müslüman Toprağıdır!" başlıklı makalede Tevrat'a göre tevhit akidesini ilk temsil eden kişi olarak Kudüs'e gidenin Hz. İbrahim'in olduğu, Kudüs'ü ilk Hz. Davud'un aldığı ve oraya mabed yaptırmak istemesi sonucu Rabb'in ona: "Benim mabedim senin oğlun Süleyman tarafından yapılacaktır." demesi anlatılmıştır.⁷¹ Fakat yazının tümü okunduğunda makalenin temasının "Kudüs şehri" olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda kitaplara iman bahsinde bu ve benzeri makalelere tabloda yer verilmemiştir. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurularak yapılan tarama sonucu yıllara göre kitaplara iman konulu makaleler grafiği aşağıda gösterilmektedir.

⁷⁰ Seyfettin Yazıcı, "Hoş Geldin Onbir Ayın Sultanı", *Diyanet Aylık Dergi* 96 (Aralık 1998), 5.

⁷¹ Muhammed Kâmil Yaykan, "Kudüs Müslüman Toprağıdır!", *Diyanet Aylık Dergi* 325 (Ocak 2018), 24.

Grafik 4. Kitaplara iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Grafikte de görüldüğü üzere kitaplara iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılımı 1993, 1998, 1999, 2002, 2006, 2007, 2011, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında 1'er (bir), 1994 yılında 2 (iki), 1996 yılında 3 (üç), 1992 ve 2012 yılında 4'er (dört), 2013 yılında 6 (altı) ve 2010 yılında 7 (yedi) olmak üzere toplam 37 (otuz yedi) yazıya yer verildiği görülmektedir. Bunun inanç konularını ele alan toplam sayısının (300) yaklaşık %12,3'üne karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Bu kategoriyi oluşturan yazılara bakıldığında 2010 yılının Nisan ayı sayısında konuyla ilgili yazıların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun sebebi 2010 yılının Kur'an'ın nüzulünün 1400. yılı olması hasebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "Kur'an Yılı" ilan edilmesidir.⁷²

Kitaplara iman konusuna dair makale başlıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. 1991-2019 yılları dergilerindeki kitaplara iman ile ilgili makalelerin konu başlıkları

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
1992	Nisan	53	Kültür Sanat Edebiyat	Kur'an ve Sünnet (Panel Olduğu İçin Yazar Yok)
1992	Kasım	12	Gündem	Kur'an'ın Mesajı (Mustafa Ateş)
1992	Kasım	22	Gündem	Kur'an'ı Kerim ve Müsbet İlim (Fahri Demir)
1992	Kasım	24	Gündem	Medeniyetin Işık Kaynağı Kur'an-ı Kerim (Zeki Karakaya)

⁷² Ali Bardakoğlu, "Başyazı: Vahyin 1400. Yılında Kur'an'ı Okumak, Anlamak ve Yaşamak", *Diyanet Aylık Dergi* 232 (Nisan 2010), 3.

1993	Mart	26	Gündem	Kadir Gecesi ve Kur'an-ı Kerim (Lütfi Şentürk)
1994	Temmuz	Yok	Başyazı	Kur'an-ı Kerim'in Tefsiri (Mehmet Nuri Yılmaz)
1994	Kasım	27	Din ve Hayat	Kur'an'ı Anlamak (Mustafa Ateş)
1996	Ocak	9	Gündem	Kur'an'ın Mesajı (Seyfettin Yazıcı)
1996	Mart	36	Makale	Kur'an'da Öğretmenin Yeri (M. Kemal Atik)
1996	Mart	43	Aile ve Eğitim	Kur'an'da Bilgi ve Değeri (Mustafa Türkgülü)
1998	Temmuz	38	Din ve Hayat	Kur'an-ı Kerim ve Toplum Hayatımız (Ahmet Bostancı)
1999	Nisan	41	Gündem	Kitap ve Sünnet (Mehmet Kol)
2002	Kasım	53	Bir Ayet Bir Yorum	Kur'an Evrensel Bir Rehberdir İnsanları En Doğru Yola İletir (İsmail Karagöz)
2006	Şubat	35	Din ve Sosyal Hayat	Temel İmani Prensipler ve Kur'an (Yaşar Yiğit)
2007	Kasım	05	Gündem	Kur'an'ın Tevhit Felsefesi (Şaban Ali Düzgün)
2010	Nisan	04	Gündem	Tarihin İçine İnmiş İlahi Evrensel Mesaj: Kur'an (Sadık Kılıç)
2010	Nisan	10	Gündem	Kur'an'ı Kur'an ile Anlamak -İmkânlar ve Sorunlar- (Mustafa Öztürk)
2010	Nisan	14	Gündem	İlk Muhatabının Dilinden Kur'an (İsmail Hakkı Ünal)
2010	Nisan	18	Gündem	Kur'an'la Yaşamak (Emin Özafşar)
2010	Nisan	21	Gündem	Kur'an Hayatımızın Neresinde (Mehmet Ünal)
2010	Nisan	42	Bir Konu Bir Ayet	Kur'an Bugün de İnsanı Doğru Yola Çağırıyor Mu? (İbrahim Hilmi Karslı)
2010	Aralık	40	Bir Konu Bir Ayet	Fazilet Hissi Allah Korkusundandır (İbrahim Hilmi Karslı)
2011	Ağustos	48	Bir Konu Bir Ayet	Kur'an'ın Anlam Dünyası ile Buluşmak (İbrahim Hilmi Karslı)
2012	Şubat	09	Gündem	Kur'an-ı Kerim'de Söz (Ülfet Görgülü)
2012	Haziran	5	Gündem	Kur'an'a Koşun (H. Kâmil Yılmaz)
2012	Haziran	8	Gündem	Kendi Dilinden Kur'an (Mehmet Soysaldı)
2012	Eylül	48	Bir Ayet Bir Yorum	Kur'an Neden Bir Rahmet Kaynağıdır? (İbrahim Hilmi Karslı)
2013	Ocak	56	Bir Hadis Bir Yorum	İnsana Güzellik Katan Mucize Kur'an (Elif Erdem)
2013	Haziran	76	Kürsüden	Kur'an'ı Anlamak ve Yaşamak (Adem Özdemir)
2013	Ağustos	50	Din Görevlisinin Hatıra Defterinden	Hidayetin Kaynağı Kur'an (Musa Yoleri)
2013	Eylül	70	Kur'an Kavramları	Kur'an Kavramları (İsmail Karagöz)
2013	Ekim	72	Kur'an Kavramları	Kur'an Kavramları (İsmail Karagöz)
2013	Kasım	74	Kur'an Kavramları	Kur'an Kavramları (İsmail Karagöz)

2014	Nisan	10	Gündem	Kur'an'da İnsan Eğitimi (Murat Sülün)
2015	Mart	40	Vahyin Aydınlığında	Kur'an'ı Tabiatı ve Tarihi Anlamak (İbrahim Hilmi Karslı)
2016	Ekim	34	Gündem	Kur'an'ın Güttüğü Hedefin Neresindeyiz (Halil Altuntaş)
2017	Aralık	6	Gündem	İnsanın Manevi ve Zihinsel Boyutunu İfade Eden 4 Kur'an Terimi: Kalp, Ruh, Nefis, Akıl (Mustafa Çağrıcı)

Aylık Dergi'de kitaplara iman konusuna daha çok Kur'an-ı Kerim ve insanlara sunduğu mesajlar üzerinden yer verildiği görülmektedir. Makalelerin genel içeriklerine bakıldığında Kur'an'ın nüzul sebebi ve bu sebebe uygun olarak hayatımızda yer alması gerektiği üzerinde durulmuştur. Kur'an'ın ufka doğan aydınlık ve berraklık olduğu, insan hayatındaki yeri ve Kur'an'ın evrensel oluşu, insanı özgürleştirici oluşu gibi temalara ilaveten Kur'an'ın 14 asır öncesinden bugüne kadar tazeliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olduğundan, Kur'an'ı Kerim'i anlamayan insanın kalbinin ve gönlünün kilitli olduğundan, Kur'an'ın i'caz ve rehber olduğundan bahsedilmektedir.⁷³

Konu hakkında farklı platformlarda yapılan farklı tartışmaların varlığı dikkate alındığında Aylık Dergi'nin Kur'an-ı Kerim'in evrensel mesajı ve onun hayata katacağı değerlerle ilgili sunduğu çerçevenin yanı sıra vahiy, vahyin imkânı, Kur'an tarihi, anlaşılması için takip edilmesi gerekenler vb. hususları da merkeze alarak bu konuya daha fazla yer vermesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.3. Sem'iyât

Kelam ilmindeki klasik kabul doğrultusunda çalışmada meleklerle iman ve ahirete iman konularına bu başlık altında yer verilmiştir.

3.3.1. Diyanet Aylık Dergi'de Meleklerle İman

Dergide incelenen bir diğer konu da meleklerle iman konusudur. Bu kapsamda Aylık Dergi, Kelam ve Mezhepler Tarihi disiplinlerinde şeytan ve cin bahsinin meleklerle iman konusu içerisinde işlenmesi⁷⁴ hususu göz önünde bulundurularak “melek, şeytan, cin” kavramları çerçevesinde taranmıştır. Dergide yapılan taramalarda içerisinde melek kavramının, meleklerin isimlerinin geçtiği ya da görevlerine değinilen yazıların karşımıza çıktığı aşikardır. Söz gelimi 2006 yılının Mayıs ayı sayısında yayımlanan “Hayat Nedir”⁷⁵ başlıklı makalede hayatın Allah'ın bahşettiği en büyük nimet olduğu, ahiret hayatını kazanmak için verilmiş bir fırsat olduğu üzerinde detaylıca durulmaktadır. Konu içerisinde sadece bir yerde Azrail'in ismi ve ölüm meleği olduğu hakkında bir bilgilendirme geçmesine ve makalenin temasının hayat olmasına bağlı olarak ilgili makale konumuza dâhil edilip tabloya alınmamıştır. Aynı şekilde 2018 yılının Ocak ayında yayımlanan “Kudüs'te Gerçekleşen İsrâ ve Miraç”⁷⁶ başlıklı makalenin konusu İsrâ ve

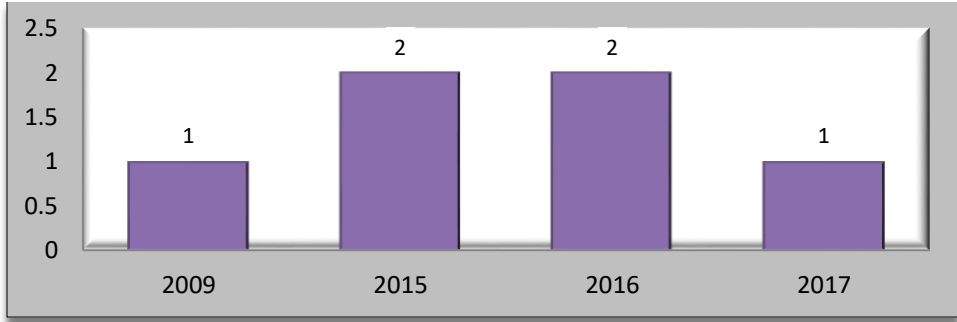
⁷³ Sadık Kılıç, “Tarihin İçine İnmiş İlahi Evrensel Mesaj: Kur'an”, *Diyanet Aylık Dergi* 232 (Nisan 2010), 4. Halil Altuntaş, “Kur'an'ın Güttüğü Hedefin Neresindeyiz”, *Diyanet Aylık Dergi* 310 (Ekim 2016), 34.

⁷⁴ Gölcük - Toprak, *Kelam*, 433.

⁷⁵ Mustafa Nutku, “Hayat Nedir”, *Diyanet Aylık Dergi* 185 (Mayıs 2006), 40.

⁷⁶ Çağfer Karadaş, “Kudüs'te Gerçekleşen İsrâ ve Miraç”, *Diyanet Aylık Dergi* 325 (Ocak 2018), 30.

Miraç hadisesi olmakla birlikte makale içerisinde miraç hadisesinden önce Cebrail ve bazı meleklerin gelerek Peygamberimiz'in (s.a.v.) göğsünü açıp zemzem ile yıkadıkları ve Peygamberimiz'i (s.a.v.) Burak adı verilen bir binekle Kudüs'e götürmeleri anlatılmaktadır. Makalenin temasının İsrâ ve Miraç olduğu görülmektedir. Makale içerisinde geçen melekler ve görevleri olsa da temanın melekler olmamasından dolayı bu ve benzeri yazılara tabloda yer verilmemiştir. Aynı sınırlılık şeytan ve cin kavramı için de geçerlidir. Nitekim 2014 yılının Şubat ayı sayısında yayımlanan "Şeytanın Kapsama Alanı Dışında Kalanlar"⁷⁷ başlıklı makalenin başlığında şeytan kavramı geçmesine rağmen makale incelendiğinde makalenin temasının "ihlas" olduğu görülmektedir. Aynı şekilde 2012 yılının Temmuz ayı sayısında yayımlanan "Şeytanın Kardeşleri Kimlerdir"⁷⁸ isimli makalenin başlığında şeytan kavramı geçse de makalenin temasının "müsrifler" olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda meleklerle iman bahsinde bu ve benzeri makalelere tabloda yer verilmemiştir. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda Diyanet Aylık Dergi'nin meleklerle iman ile ilgili olarak yayınladığı makalelerin yıllara göre dağılım grafiği aşağıdaki gibidir:

Grafik 5. Meleklerle iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Grafikte görüldüğü gibi dergide meleklerle iman konusuna 1991-2019 yılları arasında 2009 ve 2017 yıllarında 1 (bir), 2015 ve 2016 yıllarında 2 (iki) yazı olmak üzere yirmi sekiz yıl içinde sadece 6 (altı) yazı bulunmaktadır. İlgili grafik Dergi'nin bu konuya yeterince yer vermediğini açıkça göstermektedir. Dergide yer alan bu yazıların başlıkları ise aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 3. 1991-2019 yılları dergilerindeki meleklerle iman ile ilgili makalelerin konu başlıkları

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
2009	Kasım	38	Bir Konu Bir Ayet	Şeytanın Manipülasyonu ve Allah'ın Rahmetiyle Aldatmak (İbrahim Hilmi Karşlı)
2015	Mayıs	46	Hadislerin Işığında	Vücutta Dolaşan Sinsi Düşman: Şeytan (Elif Erdem)

⁷⁷ Ekrem Keleş, "Şeytanın Kapsama Alanı Dışında Kalanlar", *Diyanet Aylık Dergi* 278 (Şubat 2014), 10.

⁷⁸ İbrahim Hilmi Karşlı, "Şeytanın Kardeşleri Kimlerdir", *Diyanet Aylık Dergi* 259 (Temmuz 2012), 48.

2015	Mayıs	51	Din ve Sosyal Hayat	Şeytan'ın Telkini Vesvese (İsmail Karagöz)
2016	Eylül	50	Vahyin Aydınlığında	Şeytan, İblis, Mefisto... Hepsi Aynı Kapıya Çıkıyor (Halil Altuntaş)
2016	Ekim	38	Vahyin Aydınlığında	İnsanımı Şeytanlar (Halil Altuntaş)
2017	Kasım	42	Ayine	İnsanın Aldanışı (Lamia Levent Abul)

Burada Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından köşede soru cevap şeklinde yayımlanması sebebiyle gündem ile ilgili olarak değerlendirilmeyip tabloda yer verilmeyen bir yazıya işaret etmek gerekmektedir. Nitekim Aylık Dergi'de 2004 yılının Mart ayı sayısında yayımlanan "Sorun Söyleyelim" başlıklı yazıda meleklerle iman konusuna yer verilmiştir. Kurul'un Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu tarafından soru cevap şeklinde hazırlanan yazıda konu ile ilgili "melekler nasıl varlıklardır?" ve "melekler gaybı bilebilir mi?" şeklinde iki soru yer almaktadır. Cevabında ise meleklerin nurdan yaratıldığı, Allah'a itaat eden, isyan etmeyen varlıklar oldukları, kanatlı varlıklar oldukları, Allah'ın emriyle farklı şekillere girebildikleri, gözle görülemeyecekleri ve meleklerin Allah'ın bildirmesi dışında gaybı bilemeyecekleri belirtilmektedir.⁷⁹

Aylık Dergi'nin taranması sonucu dergide meleklerle iman konusunda soru cevap şeklinde sadece bir yazıda rastlanmakta, cin konusuna hiç rastlanmamakla birlikte şeytan konusuna az da olsa yer verildiği görülmektedir. İlgili yazılarda şeytanın başta İblis olmak üzere bütün şer ve karanlık güçleri ifade ettiği anlatılmış, varoluş gayesinin insanı aldatmak olduğu, insanı isyana, günaha davet ettiği, Allah'ın koyduğu sınırları insanın aşması için elinden geleni yaptığı konusuna yer verilmiştir. Buna karşılık insanın Allah'a sığınması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁸⁰

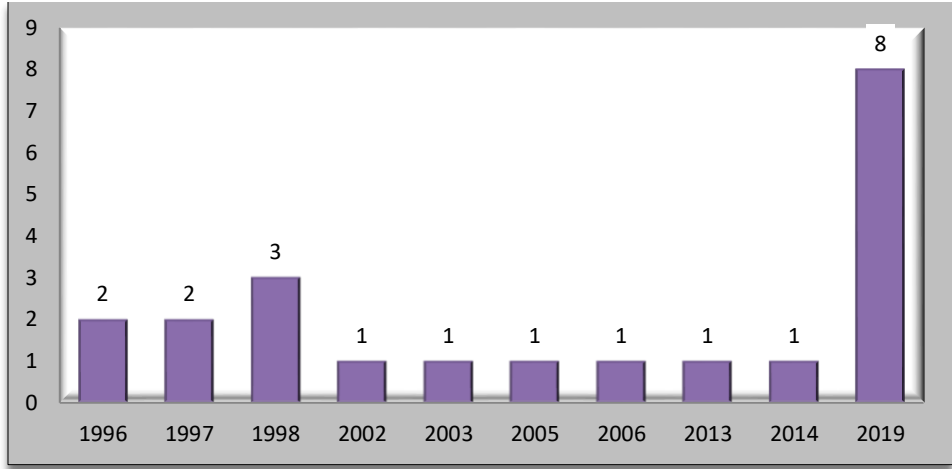
Meleklerle iman ve bağlı konuların Aylık Dergi'de yeterli sayı ve içerikte yer bulamadığı anlaşılmaktadır. Oysa bu konunun sahih kaynaklarımız esas alınarak alanında uzman kişiler tarafından çeşitli vesilelerle halkın bilgilendirilmesi gereken bir konudur. Gerek Kur'an-ı Kerim'de inanmanın farz olduğu bir mevzu olarak bildirilmesi gerek sayı yönünden birçok meleğin var oluşundan bahsediliyor olması ve halk nezdinde bu konu ile ilgili doğru bilgiye ihtiyaç duyulmasının bu konuya Dergi'de daha fazla yer verilmesini gerekli kıldığı düşüncesine varılmaktadır.

3.3.2. Diyanet Aylık Dergi'de Ahirete İman

Ahirete iman konusunda Aylık Dergi ana hatlarıyla "ahiret, reenkarnasyon, ruh göçü ve kabir hayatı" kavramları göz önünde bulundurularak taranmıştır. Tarama esnasında makale içeriklerinde ahiret kavramıyla çokça karşılaşmış olup makale başlığı ve teması konu ile ilgili görülmediğinden dolayı bu ve benzeri makaleler çalışmada değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır. Dergideki yazıların incelenmesi esnasında yapılan sınıflamada ahirete iman konulu makalelerin 1991-2019 yılları arasındaki dağılımını gösteren grafik aşağıda verilmiştir:

⁷⁹ Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu, "Sorun Söyleyelim", *Diyanet Aylık Dergi* 159 (Mart 2004), 51.

⁸⁰ Elif Erdem, "Vücutta Dolaşan Sinsi Düşman: Şeytan", *Diyanet Aylık Dergi* 293 (Mayıs 2015), 46. İsmail Kargöz, "Şeytan'ın Telkini Vesvese", *Diyanet Aylık Dergi* 293 (Mayıs 2015), 51.

Grafik 6. Ahiret'e iman konusuna dair makalelerin yıllara göre dağılım grafiği

Grafikte görüldüğü üzere Dergi'de ahirete iman konusuna 2002, 2003, 2005, 2006, 2013 ve 2014 yıllarında 1 (bir), 1996 ve 1997 yıllarında 2 (iki), 1998 yılında 3 (üç), 2019 yılında ise 8 (sekiz) defa olmak üzere 21 (yirmi bir) yazıda yer verilmiştir. Bu tablo Dergi'de bu konuya da yeteri kadar yer verilmediğini açıkça ortaya koymaktadır. 1991'den 1996'ya 5 (beş) yıl, 1999'dan 2002'ye 3 (üç) yıl, 2006'dan 2013'e 7 (yedi) yıl, 2014'ten 2019'a 5 (beş) yıl Dergi sayılarında ahirete iman ve bağlı konularda yazıya yer verilmemesi oldukça dikkat çekmektedir. Yapılan tarama sonucu ahirete iman konusunda yer verilen 21 (yirmi bir) makalenin 8'inin 2019 yılının Mart sayısında bulunmasının nedeni Dergi'nin Mart 2019 sayısında "Sonsuz Hayat Ahiret" başlığında ahiret gündemiyle okuyucunun karşısına çıkmasıdır.

Yıllara göre makale başlıkları ise aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 4. 1991-2019 yılları dergilerindeki ahirete iman ile ilgili makalelerin konu başlıkları

Yıl	Ay	Sayfa	Köşe	Makale
1996	Mart	50	Araştırma	Reenkarnasyonun Eleştirel Analizi (Bilal Sambur)
1996	Eylül	32	Analiz	Tenasüh, Reenkarnasyon ve Kur'an (Hasan Aral)
1997	Nisan	38	Din ve Toplum	Kur'an ve Reenkarnasyon (Şerafettin Gölcük)
1997	Ağustos	32	Hayat ve Ölüm	Öldükten Sonra Diriliş (Alparslan Özyazıcı)
1998	Ocak	46	İnsan ve Hayat	Dünya Hayatı ve Ölüm (Mehmet Sönmezoğlu)
1998	Mart	49	İnsan ve Hayat	Ahiret İncancımız ve Yeniden Dirilişin Belgeleri (Hasan Aral)
1998	Haziran	37	Din ve Hayat	Tartışmasız Gerçek Ölüm (Durak Pusmaz)
2002	Ekim	41	Toplum ve Bilim	Kur'an ve Reenkarnasyon-I (Şerafettin Gölcük)

2003	Eylül	25	Din Düşünce Yorum	Ahiret ve Ahiret İnancı (Cemal Ağırman)
2005	Aralık	16	Gündem	Dünya Ahiret Arasında Denge (Abdurrahman Akbaş)
2006	Mayıs	50	Bir Konu Bir Ayet	Ahirette Engellilik Olacak mı? (İsmail Karagöz)
2013	Mayıs	41	Din ve Sosyal Hayat	Ahirete İnanmanın İnsan ve Toplum Bakımından Önemi (Çağfer Karadaş)
2014	Aralık	54	Kültür Sanat	Bir Söz Geldi Dilime, Eydem Ölüm Üstüne (Ali Öztürk)
2019	Mart	Yok	Başyazı	Sonsuz Hayat Ahiret (Ali Erbaş)
2019	Mart	18	Gündem	Ahiret İnancının Hayata Yansımaları (Nihal İşbilen)
2019	Mart	22	Gündem	İlyas Çelebi ile Söyleşi (Mahir Kılınç)
2019	Mart	26	Din Düşünce Yorum	Dünyada Ahiret Yolcusu Olmak (Selvigül Kandoğmuş Şahin)
2019	Mart	10	Gündem	Büyük Haber (Ömer Özgül)
2019	Mart	4	Başyazı	Sonsuz Hayat Ahiret (Ali Erbaş)
2019	Mart	6	Gündem	Ölümün Gölgesinde İnsan (Mustafa Soykök)
2019	Mayıs	72	Kültür Sanat Edebiyat	İman Gemisinde Bir Çift: Dünya ve Ahiret (Gülsüm Soydan)

Diyanet Aylık Dergi ahirete iman konusu ekseninde tarandığında tabloda da görüldüğü üzere toplam dört makalenin reenkarnasyon konusunu içerdiği görülmektedir. Tabloda yer verilmeyen 1995 yılının Temmuz ayı sayısında yayımlanan “Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından”⁸¹ köşesindeki soru cevap şeklindeki makalede “ruh göçü ve İslâm’daki yeri nedir?” sorusu yer almaktadır. Kurul tarafından tenâsüh, reenkarnasyon, hûlul kavramlarıyla da ifade edilen ruh göçü, ruhların beden değiştirerek dünyaya tekrar tekrar gelmelerine inanmak olarak tanımlanmakta ve bu inancın İslâm’la bağdaşmadığı belirtilmektedir. Fakat daha önce belirtildiği gibi konuyla ilgili olarak karşımıza çıkan bu makaleye ve içinde bu konuyu barındıran 2004 yılının Mart⁸² ayı sayısında yayımlanan makaleye Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından olması sebebiyle tabloda yer verilmemiştir.

Söz konusu makalelerde tenasüh, ruhun öldükten sonra bir başka insana geçmesi olarak tanımlanmaktadır ve reenkarnasyon inancının İslâm’a aykırı olmakla birlikte bilim dışı bir yutturmaca olduğu ve ilahî adalete olan inancı ortadan kaldırdığı, aklın dar kalıpları içerisinde varlık ve olaylara nazar eden insanın ölüm ötesi hayat konusuna da maddenin ötesinde bir anlam kazandıramadığı ifade edilmektedir. Reenkarnasyon inancının gerekçesi olarak ileri sürülen görüşleri; Tanrı’nın ruhları eşit yaratmadığından

⁸¹ Din İşleri Yüksek Kurulu, “Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından”, *Diyanet Aylık Dergi* 55 (Temmuz 1995), 20.

⁸² Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu, “Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından”, *Diyanet Aylık Dergi* 159 (Mart 2004), 59.

dolayı adaletin sağlanması ve ruhların tekâmül seviyelerine ulaşmaları için tekrar bedenlenme ihtiyacının olması şeklinde özetlenmiştir. Bu inancın günümüz materyalist düşüncesine bir tepki ve ruhçu akımın bir yan ürünü olduğu dile getirilmiştir. Allah'ın Kur'an'da ortaya koyduğu ve açıkladığı hayat, ölüm, ahiret gerçeklerine karşı oluşturulmuş bir nazariye olduğu vurgulanmıştır.⁸³

Ahiret ve ahirete iman başlıklı makalelerde ise ahirete imanın tanımı “dünyada yapılan davranışlara göre, ya mutluluk dolu bir hayat veya belirli bir süresi ya da bütünü azaplarla çevrili, ebedi bir hayat yaşamak için, ölümden sonra tekrar dirilmeye inanmaktır” şeklinde yapılmıştır.⁸⁴

Aylık Dergi'de İslâm'da iman esaslarının meâd kısmını ihtiva etmesi ve altında pek çok farklı unsuru barındırması nedeniyle farklı alanlardaki yazıların içlerinde sık sık gündeme getirilmiş olsa da dergi gündemi ve yazı başlıklarında ahirete iman ve bağlı yazıların yeterli derecede yer almadığı düşünülmektedir. Dergi'de ahirete iman ve muhtevî unsurlara daha fazla yer verilmesinin faydadan hali olmayacağı aşikârdır.

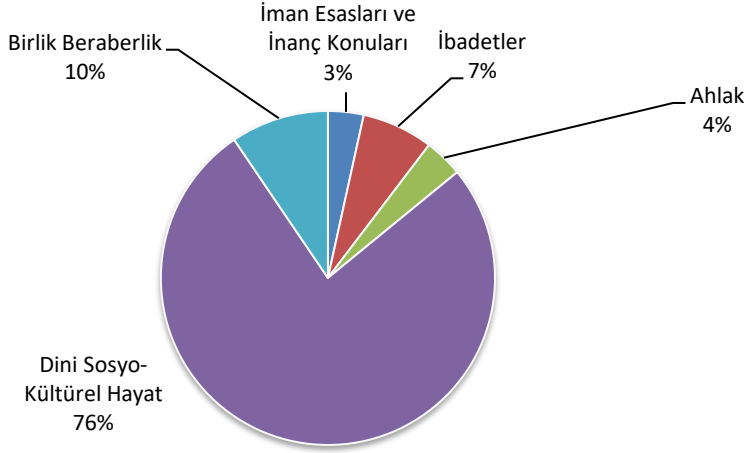
Sonuç

Bu çalışmada Diyanet Aylık Dergi'de İslâm dininin iman esaslarının ele alınışı incelenmiştir. Kanun Diyanet İşleri Başkanlığı'na İslâm dininin inanç esasları ve din konusunda toplumu aydınlatmak görevlerini yüklemiştir. Aylık Dergi Başkanlığın tolu mu din konusunda aydınlatırken yararlandığı süreli yayınlarının önemli bir parçasıdır. Dolayısıyla Aylık Dergi'de iman esaslarının ele alınışını incelemek önemli görülmüştür. Çalışma Başkanlığın Kanun'un kendisine verdiği görevlere bağlı olarak İslâm dininin inanç/iman esaslarına dair dinî konularda yoğun bir bilgilendirme yapacağı hipoteziyle Aylık Dergi'nin Ocak 1991'den Aralık 2019'a kadar yayımlanmış 348 sayısı üzerinden yürütülmüştür.

Aylık Dergi dinin sahih bilgisi ve ona dayalı kültür, sanat ve edebiyat birikimini okurlarıyla paylaşmayı amaçlamakta ve bu bağlamda toplumda yaşanan dinî ve sosyokültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıkmaktadır. Dergi'nin bu özelliği inanç, ibadet, ahlak ve sosyokültürel hayat konularından oluşan içeriğine de yansımaktadır. Nitekim Diyanet Aylık Dergi'nin söz konusu tarihlerde yayımlanan sayılarının gündem konularının %76'sı dinî sosyokültürel hayat, %10'u birlik beraberlik, %7'si ibadetler, %4'ü ahlak, %3'ü ise iman esasları ve inanç konularından oluşmaktadır. İçinde ahlak kelimesinin kullanıldığı yazıların da daha çok dinî sosyokültürel hayat bağlamında değerlendirildiğinde bu rakamın %80'lere ulaştığı dikkat çekmektedir.

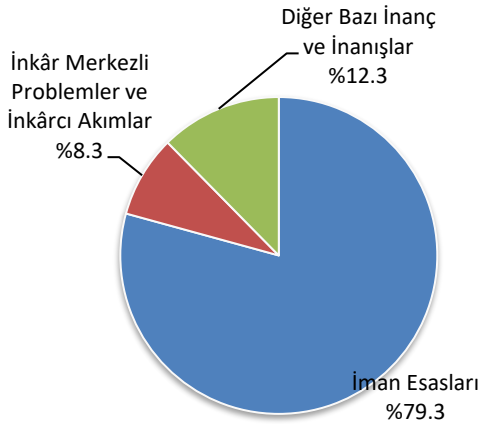
⁸³ Hasan Aral, “Tenasüh, Reenkarnasyon ve Kur'an”, *Diyaret Aylık Dergi* 69 (Eylül 1996), 32. Şerafettin Gölçük, “Kur'an ve Reenkarnasyon”, *Diyaret Aylık Dergi* 76 (Nisan 1997), 38.

⁸⁴ Cemal Ağırman, “Ahiret ve Ahiret İnancı”, *Diyaret Aylık Dergi* 153 (Eylül 2003), 25. Ali Erbaş, “Sonsuz Hayat Ahiret”, *Diyaret Aylık Dergi* 339 (Mart 2019), 4.

Çalışma bağlamında Diyanet Aylık Dergi evreninde belirlenen 6.779 makale/yazı kapsam alanında görülüp taranmış, bunların 300'ünün (yaklaşık %4,4) inanç konularıyla ilgili olduğu tespit edilmek suretiyle örneklem belirlenmiştir. İnanç konularıyla ilgili makale/yazıların %4,4 şeklindeki yüzdelik oranının, Dergi'nin gündem konularının iman esasları ve inanç konularına dair yüzdelik oranı olan %3 rakamı ile uyumlu olduğu görülmektedir. Dergi'de inanç konularıyla ilgili yer verilen ve %4,4'e tekabül eden makale/yazının oldukça az olduğu açıktır. Bu sonucun, araştırmanın "Başkanlığın Dergi'de inanç/iman esaslarına dair dinî konularda yoğun bir bilgilendirme yapacağı" şeklindeki hipotezini desteklemediği görülmektedir.

Yapılan taramada inanç konularıyla ilgili olarak görülüp belirlenen 300 adet örneklem kapsamındaki yazının 238'inin (%79,3) iman esasları, 25'inin (%8,3) inkârcı akımlar, 37'sinin (%12,3) ise mehdi ve mesih gibi inanışlar ile bidat ve hurafeler hakkında olduğu görülmektedir.

Bu durumda belirlenen örneklem içerisinde iman esaslarıyla ilgili yazıların (238 yazı) oranının taranan toplam makale/yazının (6.779) %3,5'ine karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Bu rakamın da oldukça az olduğu hususunda şüphe yoktur.

Diyanet Aylık Dergi'de iman esasları hakkında yer verilen toplam 238 (iki yüz otuz sekiz) makale/yazının 140'ının (yüz kırk) (%58,8) ulûhiyyet, 71'inin (yetmiş bir) (%29,8) nübüvvet, 27'sinin (yirmi yedi) (%11,3) ise sem'ıyyât konusunda olduğu görülmektedir.

Ulûhiyyet konusundaki 140 makale/yazının 118'i (yüz on sekiz) Allah'a iman kapsamındadır. Bunun inanç konularını ele alan toplam sayının (300) yaklaşık %39,3'üne; iman esaslarıyla ilgili toplam sayının (238) %49,5'ine tekabül ettiği görülmektedir. Kader konusunu ele alan 22 (yirmi iki) yazının inanç konularını ele alan toplam sayının yaklaşık %7,3'üne; iman esaslarıyla ilgili toplam sayının yaklaşık %9,2'sine karşılık geldiği anlaşılmaktadır.

Nübüvvet konusundaki 71 yazının 34'ü (otuz dört) peygamberlere iman ile alakalıdır. Bunun inanç konularını ele alan yazıların yaklaşık %11,3'üne; iman esaslarıyla ilgili olanların yaklaşık %14,2'sine tekabül ettiği görülmektedir. Kitaplara iman konusuyla alakalı olarak yer alan 37 (otuz yedi) yazı ise inanç konularını ele alanların yaklaşık %12,3'üne; iman esaslarıyla ilgili toplam sayının yaklaşık %15,5'ine karşılık gelmektedir.

Sem'ıyyât bağlamında değerlendirilen 27 yazının 6'sı (altı) meleklerle iman konusundadır. Bunun inanç konularını ele alanların yaklaşık %2,'sine; iman esaslarıyla ilgili toplam sayının yaklaşık %2,5'ine karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Ahirete iman konusu hakkındaki 21 (yirmi bir) yazının ise inanç konularını ele alanların yaklaşık %7'sine; iman esaslarıyla ilgili toplam sayının yaklaşık %8,8'ine tekabül ettiği görülmektedir.

İman esaslarıyla ilgili tespit edilen makale/yazı Dergi'de taramaya esas olarak alınan kısımlardaki toplam 6.779 yazı dikkate alınarak bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda ise şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Allah'a imana dair 118 makale/yazının konuyla ilgili olarak görülüp taranan toplam yazıya oranı %1,7; kader hakkındakilerin %0,3; kitaplara iman konusuyla alakalı olanların %0,5; peygamberlere iman hakkındakilerin yine yaklaşık %0,5; meleklerle iman konusundakilerin %0,08; ahiret gününe imana dair olanların ise %0,3'tür. Bu rakamların da oldukça az olduğu son derece açıktır. Bu rakamların Dergi'nin araştırma konusu ile ilgili görülerek taranan kısımlarındaki makale/yazılara göre olduğu göz önünde bulundurularak Dergi'deki bütün köşe/bölümlerdeki yazı/makaleler dikkate alındığında ise daha az olacağı şüphesizdir.

Bu sonuçlar Başkanlığın Aylık Dergi yayın hizmetinde daha çok dini sosyokültürel hayata dair konuları merkeze aldığı ortaya koymaktadır. Başkanlığın, Dergi'nin gündemini ve içeriğini daha çok dini sosyokültürel hayatı takip ederek topluma ağırlıklı olarak vermek istediği mesaja yönelik belirlediği anlaşılmaktadır.

Dinî düşünce, din devlet ilişkileri ya da hizmet yürüten kurumların yapı ve hizmet anlayışlarının siyasi, ekonomik, fikrî, kültürel farklı alanlardaki gelişmelere göre şekil alacağı muhakkaktır. Sözelimi 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında Dergi'de kader kavramı üzerine yazılan makale/yazılara rastlanırken; 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası gündem konularında birlik-beraberlik temasının öne çıktığı görülmektedir.

Aylık Dergi'de yer verilen dinî sosyokültürel hayat ile ilgili yazıların imandan ve inançtan bağımsız ele alınmadığı muhakkak olmakla birlikte doğrudan iman esasları ve bağlı konuları işleyen makale/yazıların oldukça az olduğu görülmektedir. Başta İslâm dininin inanç (iman) esasları, ibadetleri ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütüp toplumu din konusunda aydınlatmakla yükümlü olan Başkanlık bünyesinde yayın hayatına devam

eden Diyanet Aylık Dergi'nin özellikle iman esaslarıyla ilgili konulara daha fazla yer vermesi, toplumun sahih bilgiye doğru kaynaktan ulaşabilmesi açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla basın-yayımdan akademik dünyaya, siyasetten sosyal medya mecralarına farklı platformlarda inanç problemlerine dair pek çok konunun gündeme taşınıp tartışıldığı bir ortamda Diyanet Aylık Dergi'nin iman esaslarına dair konulara daha fazla yer vermesinin yerinde olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça | References

- Abul, Lamia Levent. "Sayılı Nefesler". *Diyanet Aylık Dergi* 318 (Haziran 2017), 37-38.
<https://dergi.diyanet.gov.tr/indexarsiv.php>
- Abul, Lamia Levent. "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye". *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Aralık 2015), 28-33.
- Abul, Lamia Levent. "Rızkı Veren Hûdadır Kula Minnet Eyleme". *Diyanet Aylık Dergi* 322 (Ekim 2017), 42-43.
- Ağırman, Cemal. "Ahiret ve Ahiret İnancı". *Diyanet Aylık Dergi* 153 (Eylül 2003), 25-28.
- Altıntaş, Ramazan. "Tedbirsizliğe Boyun Eğmek midir Kader?". *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 20-23.
- Altuntaş, Halil. "Kur'an'ın Güttüğü Hedefin Neresindeyiz". *Diyanet Aylık Dergi* 310 (Ekim 2016).
- Altuntaş, Halil. "Allah'a Gerektiği Gibi İnanmak". *Diyanet Aylık Dergi* 203 (Kasım 2007), 11-14.
- Altuntaş, Halil. "Allah'a Tevekkül Ama Nasıl?". *Diyanet Aylık Dergi* 151 (Temmuz 2003), 22-25.
- Aral, Hasan. "İslâm'da Allah Kavramı ve Tevhid Akidesi". *Diyanet Aylık Dergi* 78 (Haziran 1997), 43-45.
- Aral, Hasan. "Kadere İman ve Tevekkül Kavramı". *Diyanet Aylık Dergi* 92 (Ağustos 1998), 26-28.
- Aral, Hasan. "Tenasuh, Reenkarnasyon ve Kur'an". *Diyanet Aylık Dergi* 69 (Eylül 1996), 32.
- Aydın, Ömür. "Diyanet İşleri Başkanlığının Hukuki Statüsü Üzerine Tartışmalar". *Akademik İncelemeler Dergisi* 14/2 (2019), 239-276.
- Aydoğdu, Rukiye. "Tevekkül... Kuşlar Gibi...". *Diyanet Aylık Dergi* 291 (Mart 2015), 42-43.
- Bağcı, İkrâm. "Türkiye'de Sosyal Alanda Yaşanan Kültürel Mücadelelerde Dindarlaşma, Deizm ve Ateizm Süreçleri". *Liberal Düşünce Dergisi* 27/106 (2022), 97-116.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015.
- Baloğlu, Adnan Bülent. *Son Hurafe Deizm*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Bardakoğlu, Ali. "Başyazı: Vahyin 1400. Yılında Kur'an'ı Okumak, Anlamak ve Yaşamak". *Diyanet Aylık Dergi* 232 (Nisan 2010), 3.
- Bayar, Mustafa. "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research* 8/36 (2015), 453-465.
- Bayraktar Karahan, Fatma. "Kader ve Özgür İrade İlişkisi: Herkes Kaderini Yaşıyorsa İmtihan Neden?". *Diyanet Aylık Dergi* 320 (Ağustos 2017), 53-55.
- Bayraktar, Faruk. "Çocuk Sevgisi Üzerine Hz. Peygamber'den Mesajlar". *Diyanet Aylık Dergi* 172 (Nisan 2005), 12-14.
- Bayram, Fatma. "İsm-i Cami Allah". *Diyanet Aylık Dergi* 277 (Ocak 2014), 69-70.

- Bayram, Fatma. "Rahîm". *Diyanet Aylık Dergi* 281 (Mayıs 2014), 70-71
- Bayram, Fatma. "Rahman". *Diyanet Aylık Dergi* 278 (Şubat 2014), 70-71.
- Bilal Gökür, "Tevhit İnancı ve Vahdet Anlayışının Kur'an'daki Temelleri", *Diyanet Aylık Dergi* 333 (Eylül 2018), 32-35.
- Bulandı, Kerim. "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Tebliğ ve Terbiye Metodu". *Diyanet Aylık Dergi* 269 (Nisan 2013), 28-31.
- Bulut, Mehmet. "İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar", *Diyanet İlmî Dergi* 28/1 (1992), 139-149.
- Bulut, Mehmet. "Şer'îye Vekâletinin Dinî Yayın Hizmetleri". *Diyanet İlmî Dergi* 30/1 (1994), 3-16.
- Büyüker, Kamil. *Din Hizmetlerinin Tanıtımında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Yayıncılığı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Coşkun, Ahmet. "Rızık ve İktisadi Hayat". *Diyanet Aylık Dergi* 176 (Ağustos 2005), 30-33.
- Çetin, Mustafa. "Peygamber ve Sağduyu". *Diyanet Aylık Dergi* 139 (Temmuz 2002), 18-23.
- Demirci, Senai. "Beş Esmâ Beş Dua". *Diyanet Aylık Dergi* 166 (Ekim 2004), 24-26.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü". Erişim 17 Haziran 2024. <https://diniyayinlar.diyane.gov.tr/sayfa/53/tanitim>
- DİBKGH, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (633) Resmi Gazete 12038 (2 Temmuz 1965). Erişim 15 Haziran 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12038.pdf>
- Din İşleri Yüksek Kurulu. "Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından". *Diyanet Aylık Dergi* 55 (Temmuz 1995), 20.
- Din İşleri Yüksek Kurulu. "Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvalarından". *Diyanet Aylık Dergi* 55 (Temmuz 1995), 20.
- Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu. "Sorun Söyleyelim". *Diyanet Aylık Dergi* 170 (Şubat 2005), 55.
- Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu. "Sorun Söyleyelim". *Diyanet Aylık Dergi* 159 (Mart 2004), 51.
- Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu. "Sorun Söyleyelim". *Diyanet Aylık Dergi* 159 (Mart 2004), 51.
- Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonu. "Sorun Söyleyelim". *Diyanet Aylık Dergi* 170 (Şubat 2005), 55.
- Erbaş, Ali. "Sonsuz Hayat Ahiret". *Diyanet Aylık Dergi* 339 (Mart 2019), 4-5..
- Erdem, Elif. "Vücutta Dolaşan Sinsi Şeytan". *Diyanet Aylık Dergi* 293 (Mayıs 2015), 44-46.
- Fırlalı, Ethem Ruhi. "Önsöz". *Mezhepler Arasındaki Farklar (Abdulkahir el-Bağdâdî, el-Fark benye'l-Fırak)*. XIII-XXXI. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.
- Gölcük, Şerafettin - Toprak, Süleyman. *Kelam*. Konya: Tekin Kitapevi, 7. Baskı, 2012.

- Gölcük, Şerafettin – Toprak, Süleyman. *Kelam: Tarih-Ekoller-Problemler*. İstanbul: Tekin Kitabevi, 2012.
- Gölcük, Şerafettin. “Kur’an ve Reenkarnasyon”. *Diyanet Aylık Dergi* 142 (Ekim 2002),41-43.
- Görgülü, Faruk. “Dinî Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız”. *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 24-26
- Gözaydın, İhtar. *Diyanet Türkiye Cumhuriyeti’nde Dinin Tanzimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Güler, Halit. “Dinî Yayıncılık ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları”. *Diyanet İlmî Dergi* 29/2 (1993), 31-40.
- Güneş, Kâmil. *Meleklerle İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Kara, İsmail. “Cumhuriyet Dönemi Dinî Yayıncılığın Arka Plânı ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları”. *Türkiye I. Dinî Yayınlar Kongresi*. 23-30. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.
- Kara, İsmail. “Din ile Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 29-55.
- Karadaş, Çağfer. “Allah Bizi Seviyorsa Neden Günah İşlememize İzin Verip Sonra Cezalandırıyor?”. *Diyanet Aylık Dergi* 348 (Aralık 2019), 62.
- Karadaş, Çağfer. “Allah’ı Tanımak”. *Diyanet Aylık Dergi* 338 (Şubat 2019), 62-63.
- Karadaş, Çağfer. “Her Şeyin Yaratıcısı Olan Allah’ın da Bir Yaratıcısı Var mıdır”. *Diyanet Aylık Dergi* 342 (Haziran 2019), 60.
- Karadaş, Çağfer. “Kendi Gibi Bir Tanrı”. *Diyanet Aylık Dergi* 344 (Ağustos 2019), 62.
- Karadaş, Çağfer. “Kudüs’te Gerçekleşen Mu’cize İsra ve Miraç”. *Diyanet Aylık Dergi* 325 (Ocak 2018), 30-32.
- Karadaş, Çağfer. “Neden Hep Beni Buluyor/Kafama Takılanlar”. *Diyanet Aylık Dergi* 343 (Temmuz 2019),66-67.
- Karagöz, İsmail. “İsra ve Miraç”. *Diyanet Aylık Dergi* 269 (Mayıs 2013), 35.
- Karagöz, İsmail. “Ölüm İlahi Bir Takdir Midir?”. *Diyanet Aylık Dergi* 206 (Şubat 2008), 39-42.
- Karagöz, İsmail. “Şeytan’ın Telkini Vesvese”. *Diyanet Aylık Dergi* 293 (Mayıs 2015), 51-53.
- Karaman, Fikret. “Deprem ve Tevekkül Üzerine Bir Değerlendirme”. *Diyanet Aylık Dergi* 108 (Aralık 1999), 11-14.
- Karslı, Bahset. “Cumhuriyet Dönemi Din-Siyaset Tartışmaları: Ahmet Hamdi Akseki Örneği”. *Turkish Studies Türkojî Araştırmaları* 9/5 (2014), 1279-1298.
- Karslı, İbrahim Hilmi. “Şeytanın Kardeşleri Kimlerdir”. *Diyanet Aylık Dergi* 259(Temmuz 2012), 48-50.
- Kayadibi, Fahri. “İnanç Cevheri Tevhit”. *Diyanet Aylık Dergi* 203 (Kasım 2007), 15-17.
- Keleş, Ekrem. “Şeytanın Kapsama Alanı Dışında Kalanlar”. *Diyanet Aylık Dergi* 278 (Şubat 2014), 10-12.

- Keleş, Ekrem. "Tedbir Kuldand Takdir Allah'tan". *Diyanet Aylık Dergi* 168 (Aralık 2004), 30-33.
- KHK 703, Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Kararname No: 703). Resmî Gazete 30473 (3. Mükerrer) (09 Temmuz 2018), KHK No: 703, m. 141. Erişim 15 Temmuz 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3.pdf>
- Kılavuz, Saim. *Allah'a İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Kılıç, Sadık. "Tarihin İçine İnmiş İlahi Evrensel Mesaj: Kur'an", *Diyanet Aylık Dergi* 232 (Nisan 2010).
- Kur'an Yolu Meâli*. haz. Hayreddin Karaman – Mustafa Çağrırcı – İbrahim Kafi Dönmez – Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Basım, 2016.
- Kurt, Hafize Esra. *Diyanet Aylık Dergi'nin Yetişkin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı Tarihçe-Teşkilat-Hizmet ve Faaliyetler (1924-1997)*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- Nesefi, Ömer. *İslâm İnanıcının Temelleri Akaid*. çev. M. Seyyid Ahsen. İstanbul: Bayrak Yayınları, 1991.
- Nutku, Mustafa. "Hayat Nedir". *Diyanet Aylık Dergi* 185 (Mayıs 2006), 40-42.
- Okur, Kaşif Hamdi. "İslâm'ın Evrensel Çağrısı: Tevhit". *Diyanet Aylık Dergi* 304 (Nisan 2016), 11-14.
- Özbuğday, Şükrü. "Hz. Peygamber'in Örnek Yaşantısı". *Diyanet Aylık Dergi* 88 (Nisan 1998), 22-25.
- Padak, Murat. "Peygamberlerin Tövbesi". *Diyanet Aylık Dergi* 336 (Aralık 2018), 16-20.
- Pusmaz, Durak. "Hz. Peygamber Çocukları Çok Severdi". *Diyanet Aylık Dergi* 40 (Nisan 1994), 20-22.
- Pusmaz, Durak. "Peygamber Efendimizin Eşsiz Tevazusu". *Diyanet Aylık Dergi* 100 (Nisan 1999), 21-23.
- Salman, Yüksel. "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Kadın". *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi-Kadın Konulu Dini Yayınlar -Tebliğler-Müzakereler*. 399-407. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Sarıçam, İbrahim. "Peygamberimiz (sav)in Eminlik Sıfatı ve Almamız Gereken Dersler". *Diyanet Aylık Dergi* 52 (Nisan 1995), 8-10.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet. "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Mezhebî Tutum ve Eğilimler". *İslâmî Araştırmalar* 29/2 (2018), 268-287.
- Seta/Yorum. "Gençler Arasında Deizm Artıyor mu/12 Nisan 2018". Erişim 30 Haziran 2024.

- Sülün, Murat. “Esmâ-i Hüsnâ’dan Hayata Yansıyan es-Selam”. *Diyanet Aylık Dergi* 259 (Temmuz 2012), 21-24.
- Şahin, Adil. “İslâm’da Kader Anlayışı”. *Diyanet Aylık Dergi* 131 (Kasım 2001), 28-34.
- Şentürk, Lütfi. “Kader Üzerine”. *Diyanet Aylık Dergi* 76 (Nisan 1997), 44-45.
- Şentürk, Lütfi. “Miraç”. *Diyanet Aylık Dergi* 107 (Kasım 1999), 107.
- Şentürk, Lütfi. “Miraç”. *Diyanet Aylık Dergi* 37 (Ocak 1994), 26.
- Şentürk, Lütfi. “Peygamberlik Nedir? Görevleri Nelerdir?”. *Diyanet Aylık Dergi* 146 (Şubat 2003), 53-56.
- Şentürk, Lütfi. “Ramazan Ayı Kur’an Ayıdır”. *Diyanet Aylık Dergi* 108 (Aralık 1999), 36.
- Şer’iye ve Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin İlgasına Dair Kanun (Kanun No: 429). Resmî Cerîde (Gazete) 63 (29 Receb 1342/3 Mart 1924). Erişim 15 Haziran 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/63.pdf>.
- Şimşek, Ümit. “Allah’a İmanı Kur’an Nasıl Anlatıyor”. *Diyanet Aylık Dergi* 269 (Mayıs 2013), 10-13.
- T.C. Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961, Kanun No: 334). Resmî Gazete 10859 (20 Temmuz 1961). Erişim 15 Temmuz 2024.
- T.C. Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, Kanun No: 2709). Resmî Gazete 17863 (Mükerrer) (09.11.1982). Erişim 15 Temmuz 2024. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf.
- Ural, İbrahim. “Tevekkül ve Teşebbüs”. *Diyanet Aylık Dergi* 32 (Ağustos 1993), 44-45.
- Üçer, Cenksu - Çelebi, Hatice Kübra. “Diyanet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları ve Başyazılarda Yer Verilen Kur’an Ayetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Journal of Analytic Divinity International Refereed Journal* 5/2 (Haziran 2021), 134-172.
- Üçer, Cenksu -Toköz, Münevver. “Hasan Onat’ın Alevî Gelenek Hakkındaki Çalışmaları ve Alana Katkısı”. *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* 23 (2021), 3-42.
- Üçer, Cenksu- Zoba, Büşra- Çiftçi, Abdulkadir. “Diyanet İşleri Başkanlığının Doğal Afetler Hakkındaki Yaklaşımı”. *Ulum: Dini Tetkikler Dergisi* 6/2 (2023), 191-253.
- Üçer, Cenksu- Zoba, Büşra. “Diyanet İşleri Başkanlığının Süreli Yayınlarından Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında Hadisler”. *Journal of Analytic Divinity* 6/2 (Aralık 2022), 219-283.
- Üçer, Cenksu. “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dinî Söylemi -Diyanet Gazetesi ve Diyanet Aylık Dergi Başyazıları Örneklerinde-”. *İlahiyat Akademi* 14 (2021) 23-104.
- Ünal, İ. Hakkı. “İlahi Takdirin Anlamı”. *Diyanet Aylık Dergi* 247 (Temmuz 2011), 46-47.
- Üzüm, İlyas. “Musibetler Karşısında Mümince Duruşun Sacayakları: Tedbir, Takdir, Tevekkül”. *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 17-19.
- Yaman, Ahmet. “Alın Terime Kömür Tozu ile Karıkan Şehitlik Harcı”. *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 13-16.

- Yavuz, Yusuf Şevki. “Âmentü”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/28-30. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yaykan, Muhammed Kâmil. “Kudüs Müslüman Toprağıdır!”. *Diyanet Aylık Dergi* 325 (Ocak 2018), 24.
- Yazıcı, Seyfettin. “Hoş Geldin Onbir Ayın Sultanı”. *Diyanet Aylık Dergi* 96 (Aralık 1998), 5.
- Yazıcıoğlu, Mustafa Said. “Başyazı”. *Diyanet Aylık Dergi* 1-13. (Ocak 1991- Ocak 1992).
- Yazır, Elmalılı Muhammed. *Hak Dini Kur’an Dili Meali*. Sad. Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç. Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2021.
- Yıldız, Ece Han Genç. *The Presidency of Religious Affairs, Women, and Politics in Turkey: 1968-2014*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. “Alın Teri ile Helalinden Kazanmak”. *Diyanet Aylık Dergi* 282 (Haziran 2014), 6-8.
- Yılmaz, Mehmet Nuri. “Takdire Karışamayız Ancak Tedbirli Olmak Zorundayız”. *Diyanet Aylık Dergi* 105 (Eylül 1999), 12-17.